

5
03

1942

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA: _____

Köpenhaminassa olevan lähetystön rap. n:o 1.

Ministeri Pajula.

19/1-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 139/30.

Kööpenhamina-SSA 19 P:nä tammi- KUUTA 19 42.

VIITTAUS:

P:nä KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ

1 70 Sal 42

26/1-42

OSASTO	ASIA
5	C3

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ministeriölle tämän mukana raporttinsa N:o 1, jonka nimikkeenä on "Lakkoilevia lähettiläitä".

Ministeri

Rautajärvi

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Kööpenhamina-ssa 19 p:nä tammikuuta 1942.

Asia: Lakkoillevia lähettiläitä.

1 70 Sal 42
26/1-42 - -
5 CS

Sen jälkeen kun Saksa 9 p:nä huhtikuuta 1940 miehitti Tanskan, on Tanskan valtio- ja yhteiskuntaelämässä esiintynyt erinäisiä epänormaalisia ilmiöitä, joista olen aikaisemmissa raporteissani tehnyt selkoa. Yksi sellainen, joka lähinnä kohdistuu ulkoasiainhallinnon alaan, on maan lähettiläiden sekä lähetystöavirkkailijain keskuudessa ilmennyt haluttomuus totella maan laillisen hallituksen käskyjä ja siirtyminen demonstratiivisesti Saksan vihollisten leiriin.

Ensimmäinen tätä laatua oleva tapaus oli Tanskan Washingtonin-lähettilään Kauffmannin aiheuttama. Kuten raportissani toukokuun 2 p:nä 1941 kerroin, teki mainittu lähettiläs hallituksensa tietämättä Yhdysvaltain hallituksen kanssa surullisen kuuluisan "sopimuksen", jolla hän luovutti Grönlannin Yhdysvaltain suojelukseseen ja hallintaan. Hallitus erotti heti herran Kauffmannin virastaan, mutta hän esiintyi siitä huolimatta edelleen Tanskan lähettiläänä Yhdysvalloissa. Tässä ominaisuudessaan hän m.m. tämän vuoden alussa kirjallisesti ilmoitti Tanskan liittyvän siihen Saksa vastaan tähdättyyn julkilausumaan, minkä 26:n maan hallitukset olivat 1 p:nä tammikuuta 1942 Was-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

- Tavallinen.
- Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
- Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.
- Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hingtonissa allekirjoittaneet. Kuten muistettaneen, osallistui tähän julkilausumaan useita maanpaossa olevia hallituksia, mutta Kauffmannin takana ei ollut edes sellaistaakaan, mistä huolimatta Lontoon radiossa kuulutettiin, että "vapaa Tanska" nyt oli 27:nä maana yhtynyt suureen Hitlerin Saksan vastaiseen liittoutumaan.

Washingtonin lähetystön sihteeri Blechingberg ei hyväksynyt esimiehensä menettelyä ja määrättiin asiainhoitajaksi, mutta kun Yhdysvaltain hallitus ei häntä sellaiseksi tunnustanut, palasi herra Blechingberg kotimaahan. Sen sijaan asetettiin kolme Yhdysvalloissa toiminutta Tanskan lähetettyä konsulia samalle linjalle Kauffmannin kanssa.

Toinen Tanskan diplomaattinen edustaja ulkomailla, joka luopui maansa laillisesta hallituksesta, oli Teheranissa oleva asiainhoitaja en pied Fensmark. Tämä tapahtui sen jälkeen kuin Englanti oli miehittänyt Iranin. Fensmark erotettiin myös virastaan eikä ole palannut kotimaahan.

Sen jälkeen kun Tanska oli liittynyt antikomintern-paktiin, ilmoitti Lontoossa oleva lähettiläs kreivi Reventlow, ettei hän hyväksynyt tätä hallituksensa menettelyä sekä ettei hän katsonut enää voivansa noudattaa hallituksen määräyksiä. Reventlowia ei erotettu virastaan, mutta kutsuttiin kotiin antamaan selitystä. Hän ei kuitenkaan ole voinut tai halunnut jättää Lontoota. Kaikki hänen lähetystönsä virkailijat ovat asettuneet solidaarisiksi kreivi Reventlowin kanssa ja ovat edelleen Englannissa.

Samoihin aikoihin kuin Reventlow asetettiin poikkiteloin

hallitusta vastaan, rikkoi myös välinsä hallituksen kanssa Buenos Airesissa oleva lähettiläs Lund ja erotettiin sen johdosta virastaan. Ulkoministeriössä ihmeteltiin Lundin menettelyä, sillä hänhän oli lähettiläänä puolueettomassa ja miehittämättömässä maassa eikä niin ollen voinut olla asemamaansa hallituksen painostuksen alainen, kuten Kauffmann, Fensmark ja Reventlow ilmeisesti olivat olleet.

Viimeisten tietojen mukaan on hankauksia ilmennyt myös Meksikossa olevan asiainhoitajan Jørgensenin ja hallituksen välillä. Kaikesta päätäten kuuluu Jørgensen lakkoilevien joukkoon, mutta on kuitenkin toistaiseksi virassaan.

Mainitsen vielä, että herrat Kauffmann, Fensmark ja Lund ovat naimisissa amerikattarien kanssa ja kaikki kolme ^{ovat} kertoman mukaan taloudellisesti riippumattomassa asemassa, mikä seikka osaltaan selittää heidän menettelynsä.

Tanskan hallitus on luonnollisesti tehnyt kaiken, mikä on voinut, pitääkseen ulkomaanedustuksensa kurissa ja johtonsa alaisena. Viimeinen toimenpide tähän suuntaan on kuninkaan 13 p:nä joulukuuta 1941 allekirjoittama, mutta vasta muutamia päiviä sitten sanomalehdissä julkaistu reskripti ulkoasiainministerille, jossa viimeksimainitulle annetaan ohjeita puheenaolevassa suhteessa. Reskripti on, nähtävästi paremman tehon aikaanseamiseksi, laadittu ikivanhaan tyyliin, jollaista en ole täällä aikaisemmin nähnyt käytettävän. Kuriositeetin vuoksi jäljennän tähän reskriptin alun ja lopun:

CHRISTIAN DEN TIENDE,

af Guds Naade Konge til Danmark og Island, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauen-

borg og Oldenburg.

Til Vor Udenrigsminister,

I denne for Vort Land saa alverlige Tid volder det Os dyb Bekymring, at Tjenestemand i Vor Udenrigstjeneste, med hvilken Vi har betroet Dig Tilsynet, har vist svigtende Forstaaelse af deres Opgaver og Pligter. Ifølge Dine derom af lagte Beretninger har disse Tjenestemand gjort sig til Talsmand for den Opfattelse, at de har et Danmark at repræsentere, forskelligt fra det Danmark, der styres af Os og Vor Regering.

Vore udsendte Repræsentanter i fremmede Lande har i denne Tid en særlig ansvarsfuld Opgave, og det bør være Dig magtpaaliggende at foreholde dem alle, at de kun kan løse denne Opgave paa en Maade, som er i Fædrelandets sande Interesse, naar de i Troskab og overensstemmende med deres Embedsed følger de af Os og Vor Regering anviste Retningslinier.

Befalende Dig Gud.

Skrevet paa Amalienborg, den 13. December 1941.

UNDER VOR KONGELIGE HAAND OG SEGL,

(sign.) C H R I S T I A N R.

/ (sign.) TH. STAUNING

Nähtäväksi jää, mikä voima ja vaikutus reskriptillä tulee olemaan.

Kööpenhaminassa, 19 päivänä tammikuuta 1942.

P. Saarajärvi

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA: _____

Köpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Pajula.

16/2-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 338/78,

Kööpenhamina-SSA 16. P:nä helmi- KUUTA 19 42.

VIITTAUS: N

..... P:nä KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

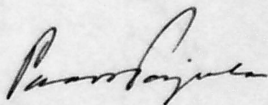
KYHMA	OSASTO	AMM
57	03	

Ulkoasiainministeriö-LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän ohella kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa N° 2, jonka nimikkeenä on "Tanskalaiset vapaaehtoiset".

Ministeri

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Kööpenhamina:ssa 16 p:nä helmikuuta 1942.

3 70 Sal 42

Asia: Tanskalaiset vapaaehtoiset.

18/2-42		-	-
RYHMÄ	OSASTO	ASIA	
5	03		

Raportissani viime vuoden heinäkuun 7 piltä kerroin toimipiteistä tanskalaisten vapaaehtoisten lähettämiseksi nykyiseen sotaamme. Lausuin silloin käsityksenäni, ettei Tanskasta tällä kertaa useista eri syistä saataisi suurempia määriä sotilaita maahamme läntemään.

Niin sitten kävikin, sillä tietojeni mukaan meni täältä Suomeen ainoastaan noin 45 vapaaehtoista, jotka osallistuivat sotatoimiin pääasiallisesti Hangon rintamalla. Heidän lisäksi astui riveihimme noin 15 talvisodan jälkeen maahamme jäänyttä tanskalaista vapaaehtoista, joten heidän koko vahvuutensa lienee ollut n. 60 miestä. Kyseessäolevista tanskalaista kaatui 5 ja palasi Hangon valtauksen jälkeen 19 kappaletta takaisin Tanskaan, muiden jäädessä edelleen maahamme taistelemaan.

Pääasiallisena syynä tanskalaisten vähäiseen osallistumiseen nykyiseen sotaamme on se seikka, että tällä kertaa olemme aseveljiä saksalaisten kanssa. Yleinen käsitys tässä maassa on, että saksalaisia ei ole missään muodossa vapaaehtoisesti autettava, ja kun taistelemme Suomenkin joukoissa käsitetään Saksan tukemiseksi, ei lippujemme alle lähtijöitä ole

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

suuremmassa määrässä ilmaantunut.

Erityisen aktiivisesti on tätä kysymystä pohtinut "Foreningen af danske Finlands-Frivillige", joka perustettiin talvisotamme jälkeen ja johon kuuluu suurin osa tähän sotaan osallistuneista tanskalaisista vapaaehtoisista. Runsas enemmistö yhdistyksen jäsenistä oli sitä mieltä, että Suomeen ei olisi tällä kertaa mentävä. Erityisen innokkaasti ajoi tätä kantaa ratsurestari J. Rantzen. Ainoastaan suhteellisesti harvat katsoivat, että Suomea olisi tässäkin sodassa autettava. He erosivat yhdistyksestä ja perustivat oman yhdistyksen, jonka nimi on "Finlands Venner". Tämän uuden yhdistyksen jäseniä on vanhan yhdistyksen taholta koetettu tehdä epäilyksenalaisiksi ja m.m. sanottu, että he ovat "natseja".

Nytkin näyttää siltä, että tuuli alkaa olla kääntymässä meille edullisemmaksi. Vapaaehtoinen luutnantti Poul Andersen, joka Hangon valtauksen jälkeen saapui tänne lomalle, on ryhtynyt erittäin innokkaasti järjestämään tanskalaista vapaaehtoiskomppaniaa Suomeen. Hänen onnistui saada taloudellinen pohja hankkeelle turvatuksi, minkä jälkeen hän ryhtyi eräiden Finlands Venner'in jäsenten kanssa kokoamaan miehiä. Vaikka mitään sanomalehti-yhtä vähän kuin muutakaan propagandaa ei ole voitu harjoittaa, on lyhyessä ajassa jo ilmoittautunut yli 120 miestä, joten on todennäköistä, että 150-miehen vahvuinen komppania pian saadaan kokoon. Mikäli tarjokkaita edelleen ilmaantuu, on mahdollista, että täältä myöhemmin lähtee toinekin komppania Suomeen. Varat sitäkin varten on jo tiedossa.

On selvää, että niin harvalukuinen vapaaehtoisjoukko, kuin mistä nyt on kysymys, ei suuria voi aikaansaada sodas-

samme. Kun kuitenkin tanskalaisten mukanaolo rintamallamme yhdessä ruotsalaisten kanssa on pohjoismaiden välisen solidaarisuuden vahvistamiseksi suotava, on lähetystö kaikin mahdollisin tavoin koettanut tukea kyseessäolevaa hanketta.

Kööpenhaminassa, 16 päivänä helmikuuta 1942.

P. S. S. S.

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA: _____

Kööpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Pajula.

20/2-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 387/85.

Kööpenhamina-SSA 20 P:nä helmi KUUTA 19 42.

AINMII
4 70 Sal 42
23/2-42

VIITTAUS:

P:nä KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö-LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän ohella kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa nro 3, jonka nimikkeenä on "Sisäpoliittisia vaikeuksia Tanskassa."

Ministeri

Parro Rajava

KÖÖPENHAMINA- SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Kööpenhamina- ssa 20 p:nä helmi- kuuta 19 42. 4 70 Sal 42

Asia: Sisäpoliittisia vaikeuksia

Tanskassa.

23/2-42

5 C3

Vanha maamme ystävä, laivanvarustaja A.P.Møller, joka talvisotamme aikana lahjoitti puolustuslaitoksellemme tavaroita yli 10 miljoonan markan arvosta, piti 7 päivänä kuluva helmikuuta eräässä Studenterforeningenin järjestämässä juhlassa puheen, joka on herättänyt täällä erikoisen suurta huomiota sen kautta, että hän suorasukaisella tavallaan kosketteli siinä eräitä Tanskan sisäpolitiikan kipeimpiä kysymyksiä.

Herra Møllerillä on huomattava asema tässä maassa. Hän on omalla kyvyllään luonut itselleen tyhjästä suuren oamisuuden, joka nyt tosin on pahasti huvennut sen johdosta, että pääosa hänen kauppalaivastostaan on sodan johdosta tuhoutunut. Herra Møller, joka on oikeistomies ja hieman omalaatuinen henkilö, esiintyy harvoin julkisuudessa, mutta milloin hän sen tekee, herättää hän aina huomiota.

Vaikka sellaisen pienen maan kuin Tanskan sisäpoliittiset kysymykset tuskin erikoisemmin kiinnostavat näin maailmansodan melskeessä, haluaisin kuitenkin selostaa erään kohdan herra Møllerin puheesta, joka herätti vastalausemyrskyn vasemmistopii-reissä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Herra Møller lausui:

"Viimeiset vuosikymmenet historiassamme merkitsevät alaspin menoa. Materialismi on saanut liian suuren vallan ja sääntökalastuspolitiikka on aiheuttanut huonoja seurauksia. Halu auttaa itseään on hävinnyt laajoissa piireissä, toimetttömyys ja demoralisatio ovat laajalle levinneet. Tämän kaiken välittömänä aiheuttajana ovat olleet vahingolliset kasvannaiset sosiaalipolitiikassamme ja lyhytnäköinen palkkapolitiikkamme - ruuvi ilman päätä - joka pyrki liian korkeisiin palkkoihin, mitkä vuorostaan aiheuttivat hintojen nousua ja työttömyyttä. --- Hyvien vaikutustensa ohella on sosiaalinen lainsäädäntömme saanut aikaan sen, että toimetömmä kuljeksiminen ja kaikenlainen keinotteleminen ovat muodostuneet järjestelmäksi ja sosiaaliavustukset elinkeinoksi laajassa mittakaavassa. Mutta mikään kansa ei voi vahinkoa kärsimättä elää tällaisen alasrepivän lainsäädännön alaisena. Käsitökseni mukaan ei tämä kurjuus (Misère) kuitenkaan anna aihetta epäillä kansamme henkistä terveyttä, mutta sitä enemmän niin kutsutun kansanvaltamme (Folkestyre) kykyä ohjata maattamme viisaalla ja järkevällä tavalla."

Social-Demokraten kiiruhti heti parissa pääkirjoituksessa ynnä muissa lausuunoissaan ankarasti moittimaan herra Mølleriä. Lehti lausui n.m.:

"Hämmästyttävän lyhyessä hetkessä kykeni laivanvarustaja kylvämään sotaa edeltäneen Tanskan päälle runsaan valikoiman jätteitä vanhoillisen veronmaksaja-agitation lantatunkiosta: demoralisoiva sosiaalipolitiikka, epäonnistunut palkkapolitiikka, kykenemätön kansanvalta, puuttuva työhalu, puolustustahdon puute j.n.e. Ei ole ihme, että 9. päivä huhtikuuta hänen mielestään oli turmelutunutta Tanskaa kohdannut oikeudenmukainen rangaistus. Mutta se,

mitä hän tällä tavoin yritti liata, oli koko^{se}/kehitys, joka on tehnyt työmiehen tasa-arvoiseksi kansalaiseksi tässä maassa ja samalla luonut välttämättömän perustan kansakunnan nykyiselle yhteenkuuluvaisuudelle ja yhteistyölle. --- Kansallinen kokoomus voi hyvin tulla toimeen ilman muutamia miljoonärejä, mutta luhistuisi, jos se menettäisi laajojen kansankerrosten tuen, sen työväenluokan kannatuksen, jolle herra Møller ei uhrannut kuin muutamia harvoja loukkaavia huomautuksia "toimettomana kuljeksimisesta ja keinottelemisesta" ja elinkeinoksi muodostuneesta avustusten nauttimisesta."

Edelleen julkaisi Social-Demokraten eräitä henkilökohtaisia hyökkäyksiä A.P. Mølleriä ja hänen laivanvarustamtaan kohtaan.

Politiken ja muutamat radikaaliseen puolueeseen kuuluvat henkilöt asettuivat myöskin vastustamaan herra Mølleriä. Valtionarkistonhoitaja Linvald kirjoitti Politikenissä m.m. seuraavaa:

"Ammattiyhdistysliike, "palkkaruuvi" ja avustuspoliitikka voivat olla paljon vikapää; tämä merkitsee kuitenkin vähän siihen suureen kansalliseen hyötyyn verrattuna, minkä tämä politiikka on tuonut mukanaan. Työväenluokka oli "alaluokka", jonka ainoana pyrkimyksenä oli olemassaolon säilyttämien, mutta on kasvanut ja kehittynyt täysiarvoiseksi Tanskan kansan osaksi, yhdeksi kokonaisuudeksi muun kansan kanssa, ja täyttää nyt yhdessä muiden luokkien kanssa meidän aikamme kansalliset velvollisuudet, asettuen horjumatta nykyisen kansallisen rintamamme ensi riviin. Ilman tätä olisi kansallinen työmme ollut turha. Ainoastaan siihen nojautuen voimme säilyttää tulevaisuuden toivomme. Tästä kaikesta saamme varsin oleellisessa määrässä kiittää viimeisten vuosikymmenien sosiaalista lainsäädäntöämme sekä ammattiyhdistysten

ja sosiaalidemokratian suorittamaa työtä. Tämä työ on luonut edellytykset kansalliselle rintamallemme ja sille myös tulee kunnia siitä."

Vastineessaan valtionarkistonhoitaja Linvaldille herra Møller huomautti m.m. "Ensiksi on Teidän käsityksenne tanskalaisten työläisten tunne- ja ajatustavasta sinä aikana, jolloin ammattiyhdistyksillä vielä ei ollut suurta valtaansa, mielestäni liian synkkä. Toiseksi taas on meidän otettava huomioon vastaavat olot muissa maissa, kuten esim. Ruotsissa ja Hollannissa, joissa eletään suunnilleen samalla tavoin kuin meillä. Näissä maissa on kehitys kulkenut samaan hyvään suuntaan, mutta ilman sitä kauheata syrjävaikutusta, minkä yhä jatkuva työttömyys merkitsee. --- Minun silmissäni on pysyväinen työttömyys, joka syntyi Tanskassa sotaa edeltäneinä vuosina, niin hirveä ja kohtalokas onnettomuus, etten katsonut Tanskan oloista puhuessani mahdolliseksi tätä probleemia sivuuttaa."

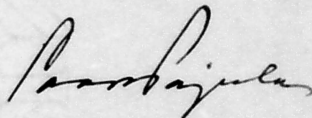
Oikeistolehdet ovat yleensä kannattaneet herra Møllerin esittämiä ajatuksia, mutta ovat tehneet sen varovassa ja hillityssä muodossa, ilmeisesti haluten välttää riidan kehittämistä liian pitkälle.

Samoihin aikoihin kuin kyseessä olevan puheen aiheuttama polemiikki päättyi, julkaisivat lehdet tilaston työttömyys-tilanteesta tammikuun lopussa tänä vuonna. Siitä ilmeni, että työttömyyskassojen nykyisestä jäsenmäärästä 535,000 henkilöä, 117,915 on tällä hetkellä työttömänä. Pääkirjoituksessaan 17 piltä tätä kuuta lausui Social-Demokraten täydellä syyllä: "Det er et uhyggeligt Tal" ja huomautti että enemmän kuin joka viides mies sen mukaan on vailla työtä.

Todellisuudessa on tilanne vieläkin huonompi, huomauttavat eräät toiset lehdet. Tilastosta puuttuu nim. kaikki järjestymättömät työläiset, jotka eivät ole kassojen jäseniä.^{*)} Myöskään ei tilasto käsitä niitä tanskalaisia, noin 30-40,000 henkilöä, jotka ovat matkustaneet Saksaan työnansiolle ja jotka kotimaassa ollen lisäisivät työttömien määrää. Vihdoin ei tilastoon ole otettu niitä työläisiä, joilla on työansiota ainoastaan osaksi päivää.

Työttömyystilanne on näin ollen tätä nykyä Tanskassa erittäin huono ja ymmärtää sen vuoksi, että herra Møller käytännön miehenä otti asian puheeksi, niin ikävä kysymys kuin se onkin. Social-Demokraten lohduttautuu sillä selityksellä, että työttömyyden viimeaikainen suuri kasvu on johtunut tavattoman ankarasta talvesta, ja on puolestaan vakuutettu siitä, että tilanne kevään tullen korjautuu. Niin epäilemättä osittain käykin, mutta työttömyysprobleemi tulee kaikesta päätäten, milloin vaikeampana, milloin vähän helpompana, jatkuvasti olemaan Tanskan sisäpolitiikan kipeimpänä kysymyksenä.

Kööpenhaminassa, 20 päivänä helmikuuta 1942.

*) ja joiden joukossa myös on runsaasti työttömiä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: Es.

ASIA: _____

Köpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri: Rajala.

30/3-42

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 743/144.

Kööpenhamina-SSA 30 P:nä maalisk- KUUTA 19 42.

VIITTAUS:N

P:nä KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

6 70 Sal 42
 7/4-42 - - -
 KASSTO
 5 C3

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Reportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ministeriölle raporttinsa nro 4, jonka nimikkeenä on "Tanskalais-suomalaisista suhteista."

Ministeri *P. Rönkä*

KÖÖPENHAMINA- SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Kööpenhamina- ssa 30 p:nä maalis-kuuta 19 42.

6 70 Sal 42

Asia: Tanskalais-suomalaisista
suhteista.

7/4-42

5 C3

Raporttissani viime syyskuun 18 päivältä tiedoitin Mi-
nisteriölle, että tanskalaiset eivät nykyisin suhtaudu meihin yh-
tä suurella myötätunnolla kuin talvisotamme aikana, ja esitin sa-
malla syyt tähän ilmiöön. Samalla kuitenkin lausuin yleisvaiku-
telmanani, että kehitys kulki hiljalleen parempaa ymmärtämystä
kohti. Nyt, puolen vuoden kuluttua, voin todeta, että tämä meil-
le edullinen kehitys on edelleen jatkunut ja kantanut hedelmiä.

Vapaaehtoisten lähettäminen rintamallemme, joka nykyisen
sotamme alussa oli heikkoa ja sittemmin lakkasi kokonaan, on
nyttemmin elpynyt. Pienempi joukko lähti askettain maahamme ja
kolmatta sataa miestä on lähtövalmiina odottamassa laivaliiken-
teen alkamista.

Raha- ja tavaralahjoituksia on syksyn ja talven ku-
luessa jatkuvasti kertynyt hyväksemme ja toimitettu Suomeen. Ta-
varalahjoitusten joukossa ansaitsevat erityistä huomiota ambulans-
siautot ja -lentokoneet. Invaliideja on kutsuttu tänne hoitoa
saamaan ja toipumaan.

Erityisen huomion kohteeksi ovat tällä kertaa joutu-
neet lapsemme, joiden hyväksi nykyisin innokkaasti toimitaan ym-
päri Tanskaa. Kaikki piirit, englantilaismielisimpiä ehkä lukuun-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

ottamatta, suhtautuvat lämpimällä myötätunnolla nälkää ja puutetta kärsiviin lapsiimme ja niistä erityisesti sotaorpoihin. Kummiavustuksia kerätään usealla eri taholla, joista mainittakoon Tanskassa olevat kunniakonsulimme ja eräät kirkolliset piirit. Erityinen komitea on muodostettu tämän avustusmuodon keskuselimeksi.

Toinen lastemme avustamismuoto on heidän kutsumisensa tänne Tanskaan. Tätä harrastavat varsinkin Finlandshjälpen ja Det Frie Nord, jotka ovat asettaneet yhteisvaliokunnan hoitamaan asian aiheuttamia käytännöllisiä toimenpiteitä. Finlandshjälpen hankkii sen ohessa myös kummiavustuksia.

Suuria rahankeräyksiä on toimeenpantu kumpaakin tarkoitusta varten. Niistä mainittakoon Berlingske Tidenden järjestämä keräys lastemme tänne kuljettamisesta aiheutuvien menojen peittämiseksi, mikä keräys tähän mennessä on tuottanut yli 130,000 kruunua. Tuhannet perheet ovat ilmoittautuneet halukkaiksi vastaanottamaan lapsiamme ja kilvoittelevat nyt siitä, ketkä niitä ensiksi saavat. Useat liikkeet ja varakkaammat yksityishenkilöt ovat kutsuneet kokonaisia lapsiryhmiä, joille ovat järjestäneet yhteismajoituksia. On muodostunut pieni rivaliteetti kummiavustusten hankkijain ja lastenvastaanottajien kesken siitä, kumpi pääsee parempiin tuloksiin.

Hieman ikävän reaktion aiheutti näissä olosuhteissa tohtori Paavo Virkkunen, joka kirkollisten piirien kutsumana äskettäin saapui Kööpenhaminaan. Hän antoi kaikille lehdistöle yhteisen haastattelun, jossa hän kategorisesti asettui kummiavustusten kannalle ja väitti ettei Suomessa ole sellaista elintarvepulaa, joka pakottaisi meitä lähettämään lapsiamme Tanskaan. Hän vakuutti, että jos tanskalaiset vaan toimittavat meille rahaa,

jolla vähävaraiset voivat lunastaa elintarveannoksensa, niin olemme sillä autetut.

Haastattelusta pahastui erityisesti Finlandshjälpen, joka oli Mannerheim-liitolta ynnä muilta saanut aivan päinvastaisia lausuntoja. Myöskin Berlingske Tidenden johto oli hieman nyrpeissään - haastatteluhan merkitsi lehden toimeenpaneman keräyksen suoranaista desavuointia - ja antoi Helsingin-kirjeenvaihtajansa haastatella professori Ylppöä, joka esitti kokonaan toisen käsityksen tilanteesta kuin tohtori Virkkunen.

Olen puolestani koettanut rauhoittaa mieliä ja m.m. Ministeriön kautta pyytänyt virallista lausuntoa siitä, mitenkä meillä kyseessäolevaan kahteen avustamuotoon suhtaudutaan. Tätä lausuntoa, jota erityisesti Finlandshjälpen haluaa, ei tähän mennessä ole saapunut.

Toivon omasta puolestani lausunnon käyvän siihen suuntaan, että otamme kiitollisuudella vastaan avun kummassakin muodossa. Katson, että niin kauvan kuin meillä löytyy vanhempia, jotka ovat valmiit lähettämään lapsensa Tanskaan, ja täällä toisella puolen on perheitä, jotka ovat halukkaita niitä vastaanottamaan, ei lähettämistä pitäisi estää, elleivät vastustajat voi taata riittävää ravintoa näille samoille lapsille.

Myöskin tšekäläisissä virallisissa piireissä suhtaudutaan nykyisin varsin ymmärtävästi meidän vaikeuksiimme. Kauniin todistuksen tästä saimme vuoden vaihteessa, kun hallitus alensi tanskalaisen voiannoksia voidakseen myydä siten aiheutuvan ylijäämän maahanme. Samaa myötämielisyyttä olen viime viikkoina saanut kokea järjestäessäni meille kiireellisiä rukiin ja ohran luovutuksia jäätilanteen aiheuttaman viljapulan poistamiseksi.

Halu auttaa meitä eri muodoissa on näin ollen kasvanut

tässä maassa. Myös voidaan sanoa, että taisteluumme Itä-Karjalassa ymmärretään tätä nykyä paremmin kuin aikaisemmin, jolloin Englannista tulevan radio- y.m. propagandan johdosta meille mitä suopeimmissakin piireissä oltiin vihaisia siitä, että joukkomme menivät vanhojen rajojemme ulkopuolelle. Tässä suhteessa on paljon merkinnyt se valistava kirjallisuus, jonka olemme kotimaasta saaneet täällä levitettäväksi ja josta ensi sijassa on mainittava Hildénin kirjanen "Murmanbanan".

Pienenä lisätodisteena siitä, että mielenkiinto maatumme kohtaan on kasvamassa, on sekin seikka, että Suomi-iltoja on taas ruvettu pitämään eri osissa maata. Esitelmätilaisuuksia on ollut usein ja filmimme, joita valitettavasti on liian vähän, ovat aina lainassa. Ahkerana esitelmäitsijänä on ollut pääkonsulimme Höyvald, joka samalla on esittänyt viime syksyisellä Viipurin-matkallaan ottamaansa filmiä. Myös muut konsulimme ovat pitäneet Suomi-aiheisia esitelmiä kotikaupungeissaan.

Kööpenhaminassa, 30 päivänä maaliskuuta 1942.

Panovajua

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₃.

ASIA: _____

Höörhäninassa oleva lähetysten rap. n:o 5.

Ministeri Papula

15/4 1942.

Salainen.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 844/155.

Kööpenhamina-SSA 15 P:INÄ huhti- KUUTA 19 42.

VIITTAUS: N

..... P:INÄ KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ

7/20 he. 42
19/4-42

RYHMÄ	NO	LUK.
5	CB	
	ASIA	

..... Ulkoasianministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa Nro 5, jonka nimikkeenä on "Hajatietoja Tanskasta".

Ministeri *Raschajeva*

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 5.

Kööpenhamina-ssa 15 p:nä huhti-kuuta 1942.

Asia: Hajatietoja Tanskasta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ Salainen.

7/10/42	Ne	L.H.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	103	

Kuten päivälehdet ovat kertoneet, on Stauningin terveydentila viime aikoina ollut huono. Hän sai ennen pääsiäistä lievemmän halvauskohtauksen ja on sen jälkeen ollut vuoteen omana. Kun hänen sydämensä sen ohessa on heikko, luultiin yleisesti, ettei hän ollenkaan enää paranisi, mutta kaikesta päättäen on hän kuitenkin nyt hiljalleen toipumassa. Täysin työkykyiseksi hän tuskin enää tulee ja otaksutaan senvuoksi, että hän kesään mennessä on pakotettu luopumaan pääministerin virastaan.

Keskustelu siitä, kuka tulee hänen seuraajakseen, on jo täydessä käynnissä. Yleinen mielipide on, että hallitus jää paikoilleen ja että nimitetään ainoastaan uusi pääministeri. Kaikki puolueet, sosialidemokraateista oikeistoon saakka, ovat yksimieliset siitä, että uuden pääministerin on oltava sosialidemokraatti. Pääehdokkaana lienee tällä hetkellä valtiovarainministeri ja v.t. pääministeri Buhl, jota kuningaskin kuuluu kannattavan. Kuitenkin mainitaan muitakin ehdokkaita, kuten esim. sosialiministeri Kjarbøl, Kööpenhaminan ylipormestari Viggo Christensen, valtiopankin johtaja Bramsnas ja ent. valtiovarainministeri H.P. Hansen. Näistä lienevät molemmat viimeksimainitut nimet vahvim-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

pia.

Olen keskustellut asiasta m.m. Saksan tšekäläisen lähettilään von Renthe-Finkin kanssa. Sain sen käsityksen, ettei Saksan taholta tulla painostamaan kansallis-sosialistisen hallituksen muodostamista, / Tšekäläisten kansallissosialistien johtaja, tohtori Frits Clausen on esim. Qvislingiin verraten jokseenkin vähäpätöinen henkilö eikä kansallissosialisteilla ole mitakaan päteviä ministeriehdokkaita, jotenka siis henkilökysymyksen aiheuttaisi vaikeuksia kansallissosialistisen hallituksen muodostamiselle. Huomasin edelleen keskustelustamme, että herra v. Renthe-Fink ei erikoisemmin kannattanut Buhlin kandidatuuria, vaan näytti pitävän Bramsnaasia ja Hansenia parempina. Vaikkakaan Saksa ei harjoittaisi erikoisempaa painostusta pääministerin nimitystä koskevassa asiassa, luulen kuitenkin, että tanskalaisten on pakko ottaa huomioon Saksan taholta kenties esitettävä toivomus. Missään tapauksessa ei Stauningin poistuminen hallituksesta - sikäli kuin asiaa tällä hetkellä voidaan arvostella - näytä aiheuttavan mitään huomattavampaa muutosta Tanskan politiikassa.

+ + +

Englannissa olevat "vapaat tanskalaiset" aiheuttavat melkoista huolta hallitukselle. Heidän Lontoossa muodostamansa "Det danske Raad" pyrkii näyttämään jonkunlaista "vapaaan Tanskan" hallituksen osaa. Siihen ovat liittyneet eräät Tanskan Lontoossa olevan lähetystön jäsenet ja lähettiläs itse, kreivi Reventlow on tämän neuvoston kunniapuheenjohtaja. Seurauksena tästä on ollut, että hallitus, joka viimeiseen saakka koetti säästää suosiossa olevaa lähettilästään, lopulta oli pa-

kotettu erottamaan hänet ja samalla lähetystön henkilökunnan, joka kokonaisuudessaan asettui Reventlowin linjalle.

"Det danske Raadin" otteista mainittakoon, että sen puheenjohtaja Krøyer-Kielberg viime helmikuussa lähetti Stalinille puna-armeijan vuosipäivänä seuraavan sähkösanoman:

"Vapaiden tanskalaisten edustajana Lontoossa lähetän Teille puna-armeijan perustamisen vuosipäivänä sydämellisen tervehdyksen ja onnittelen samalla Teitä loistavista voitoistanne taistelussa natsismia vastaan."

Tanskan miehityksen vuosipäivänä otti Churchill, ilmailuministeri Archibald Sinclairin läsnäollessa, vastaan "Det danske Raadin", joka tässä tilaisuudessa luovutti Churchillille 38,000 punnan suuruisen shekin lentokoneiden hankkimista varten Englannin ilmavoimille. Tilaisuudessa pidettiin sydämellisiä puheita puolelta ja toiselta. Saman päivän Lontoon lehdet osoittivat huomiota Tanskalle ja ministeri Bevin julkaisi tervehdyksen Tanskan kauppalaivastolle, missä hän kiitti tanskalaisten alusten päälliköitä ja miehistöjä siitä suuresta avusta, jota he olivat antaneet Englannin varustamisessa elintarpeilla.

Suuria tanskalaisten kokouksia on pidetty m.m. Lontoossa, Newcastlella ja Manchesterissä ja ovat niihin osallistuneet kreivi Reventlow ynnä muut lähetystön entiset jäsenet. Monella muullakin tavoin on harjoitettu vilkasta toimintaa. Mainitsen erityisesti Lontoon tanskankieliset radiolähetykset, joiden valmistamisessa sikäläisillä tanskalaisilla ilmeisesti on osansa. Kerrotaan, että Tanskasta käsin olisi yritetty hiukan hillitä kyseessä olevien tanskalaisten piirien liiallista innostusta, jonka katsotaan johtuvan puuttuvasta kontaktista kotimaan kanssa.

Mieliala Tanskassa on edelleen jyrkästi saksalaisvastainen ja anglosaksien voittoon uskotaan vahvasti, kaikista heidän sodassa kärsimistään vastoinkäymisistä huolimatta. Toiselta puolen toivotaan kyllä bolshevikkien häviötä, mutta mitenkä se olisi mahdollista, jos kerran anglosaksien liittolaisineen pitäisi voittaa, sitä ei kukaan voi selittää. Muutamat uskovat anglosaksien vakuutteluihin, että bolshevikit ovat tehneet mielenmuutoksen eivätkä enää ole vaarallisia kenellekään, toiset taas luottavat lujasti siihen, että Englanti ja Amerikka kyllä pystyvät pitämään bolshevikit kurissa, jos ne voiton jälkeen yrittäisivät tehdä pahojaan. Yhä useammin alkaa kuitenkin tavaata henkilöitä, jotka ottavat lukuun sen mahdollisuuden, että akselivallat sittenkin voittavat tai että tulee jonkunlainen kompromissi, ja jotka jo nyt, tämän käsityksensä mukaisesti, suunnittelevat Tanskan tulevaa asemaa uudessa Euroopassa.

Kööpenhaminassa, 15 p:nä huhtikuuta 1942.

Paavola

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₃.

ASIA: _____

Hörsenhaminassa olevan lähetysten kaps. 6.

Ministeri Pajula.

27/4 1942.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 992/193.

Kööpenhamina-SSA 27 P:Ä huhti- KUUTA 19 42.

VIITTAUS:N

P:Ä KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö-LLE

ASIA: Raportti.

Kööpenhaminan lähetystö lähettää tämän mukana kun-
nioittaan Ministeriölle raporttinsa N° 6, jonka nimikkeenä on
"Tietoja sotilaallisesta toiminnasta Tanskassa."

Ministeri *P. Rönkä*

KÖÖPENHAMINA. SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Kööpenhamina. ssa 27 p:nä huhti. kuuta 1942.

Asia: Tietoja sotilaallisesta
toiminnasta Tanskassa.

8/70 lae. 42
2/5-42
5 C3

Sen jälkeen kuin Saksa pari vuotta sitten valtasi Tanskan, joutui Tanska erilaatuisten sotilaallisten toimenpiteiden kohteeksi. Saksalaiset sijoittivat joukkojaan, kaikkiaan pari divisioonaa, eri osiin Tanskaa, ottivat haltuunsa maan 8 lentokenttää ja ryhtyivät erinäisiin varusteluihin. M.m. rakensivat he 4 uutta lentokenttää ja paransivat entisiä. Joukkojen ja sotatarpeiden kauttakuljetusta Norjaan ja sieltä takaisin, osittain myös Ruotsiin, tapahtui jatkuvasti.

Englantilaiset vuorostaan alottivat vilkkaan ilmatoiminnan Tanskan alueen yläpuolella. Pommituksia suoritettiin silloin tällöin, pääasiallisesti Jyllannissa, mutta myöskin saarilla. Koettiin vahingoittaa lentokenttiä, eräitä rautateiden solmukohtia sekä saksalaisten varustelua palvelevia tehtaita ja laitoksia. Suurempia vahinkoja ei ole aikaansaatu eikä sanottavasti ihmisenkiä ole memyt hukkaan. Joitakin desantteja on laskeutunut maihin, onnistuen piiloutumaan.

Edelleen ovat englantilaiset koettaneet häiritä meriliikennettä Tanskan salmissa, heittäen niihin magneettisia miinoja. Kohteena on ollut Juutinrauma ja varsinkin Iso-Belt, jota kautta kulkee saksalaisten laivatie Kielistä pohjoiseen. Vaikka tanska-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

laiset parhaan kykynsä mukaan ovat koettaneet tehdä miinat vaarattomiksi, on kuitenkin silloin tällöin laivoja mennyt niihin, minkä ohessa säännöllinen laivaliikenne salmissa on usein pahasti häiriytynyt.

Mitä erityisesti Kööpenhaminaan tulee, ovat englantilaiset vältäneet kaupungin pommittamista, vaikka täällä on suuria tehtaita ja telakoita ja paljon saksalaisia laivoja satamissa sekä telakoilla korjattavina. Kansa luulee, että tämä on tapahtunut huomaavaisuudesta kuningasta kohtaan, joka sodan aikana tarkoituksellisesti ei ole poistunut Kööpenhaminasta. Kesällä 1940 oli täällä useampia ilmahälytyksiä, ilman että pommeja olisi pudotettu, mutta sen jälkeen ei ole lähes kahteen vuoteen ollut ainoatakaan hälytystä.

Nyt näyttää siltä, että englantilaisten ilmatoiminta on vilkastunut. Eri osista maata tulee tietoja suoritetuista pommituksista, jolloin kuitenkin ei liene käytetty raskaampia pommeja. Kööpenhaminaa pommitettiin ensimmäisen kerran yöllä vasten 16 päivää kuluva huhtikuuta, jolloin heitettiin kymmenkunta pommia kaupungin laitaosiin. Neljä pommia osui Burmeister & Wainin telakka-alueelle, mutta eivät tehneet mitään vahinkoja, toiset putoivat eräälle tyhjälle alueelle. Sen jälkeen on muutamina öinä ollut ilmahälytyksiä, mutta pommeja ei ole pudotettu. Täällä uskotaan yleisesti, että tällä kertaa Kööpenhamina ei voi välttyä jatkuvilta pommituksilta.

Kööpenhaminassa, 27 päivänä huhtikuuta 1942.

Parvotajeva

✓

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 63.

ASIA:

Kööpenhaminassa olevan lähetystön rap. n:o 7.

Ministeri: Pajula.

27/5-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 1273/232.

Kööpenhamina-SSA 27 P:nÄ touko- KUUTA 19 42.

VIITTAUS:N

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

ULKOASIAINMINIST.
10 76 Sel 42
1/6-42 10 -
GJASTO
5 03

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena raporttinsa
nro 7, jonka nimikkeenä on "Stauningin kuoltua."

Ministeri

P. S. Sajava

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Kööpenhamina-ssa 27 p:nä touko-kuuta 1942.

Asia: Stauningin kuoltua.

10 71 Jul 42
1/6-42
GUSTO
S C3

Stauningin poismenon jälkeen on hänen elämäntyötään punnittu teällä lukuisissa puheissa ja kirjoituksissa. Hänen merkitystään puolueensa johtajana ja sen kohottajana isäntävaltaan tässä maassa ei kukaan ole pannut kiistaan. Hänen ansiokseen on myös suurelta osalta luettu Tanskan työväenluokan elintason nostaminen korkeammalle, kuin mitä se on muissa Euroopan maissa, ja kaiken lisäksi ilman kapinoita, verenvuodatuksia tai muita väkivaltaisuuksia, jotka olivat hänen tyyneelle, rauhalliselle ja leppoisalle luonteelleen vastenmielisiä.

Hallitusmiehenä häntä sen sijaan on eräillä tahoilla ankarastikin arvosteltu. Erityisesti on moitittu hänen ja hänen entisen hallitustoverinsa, ulkoministeri Munchin aseistariisumis-politiikkaa. On huomautettu, että tämä negatiivinen suhtautuminen varustautumiskysymykseen, yhdessä Norjan vastaavan politiikan kanssa, on väärän poliittisen orientoitumisen ohella lähimpänä syytä molempien maiden nykyiseen kohtaloon. Stauningia on syytetty niistä onnettomuuksista, mitkä Tanskaa ovat parin viimeisen vuoden aikana kohdanneet ja sovitettu häneen vanhaa lausepartta "minkä ihminen kylvää, sen hän myös saa niittää".

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Olipa tämän asian kanssa miten tahansa, joka tapauksessa on mielestäni myönnettävä, että Stauning on nykyisen miehityksen aikana ohjannut Tanskan valtiolaivaa viisaasti ja varovasti. Antamalla sopivasti perää saksalaisille sen verran, kuin on ollut välttämätöntä, ja muutenkin taitavasti luovien, on hän pelastanut Tanskan niiltä järkytyksiltä, mitkä esim. Norjaa ovat kohdanneet. Tosin on häntä tällöin usein moitittu myöntäväisyysemieheksi eli "suomettarelaiseksi", kuten meillä sanottaisiin, mutta hänen pahimmat moittijansakin ovat kuitenkin sen tunnustuksen hänelle antaneet, että hän on edes yrittänyt panna vastaan, eikä heittäytynyt saksalaisten armoille siinä määrin kuin ulkoministeri Scaveniuksen ja kulkulaitosministeri Gunnar Larsenin väitetään tehneen.

Jo Stauningin sairauden aikana oli periaatteessa päätetty, että hänen kuoltuaan hallitus jatkaisi toimintaansa entisessä kokoonpanossaan ja että valtiovarainministeri Buhl tulisi pääministeriksi. Pelättiin hiukan, mitenkä saksalaiset suhtautuisivat Buhliin, joka on tunnettu jyrkemmäksi mieheksi saksalaispolitiikassa kuin Stauning, ja järjestettiin sen vuoksi hänen nimityksensä kovassa kiireessä jo Stauningin kuoleman jälkeisenä päivänä. Hallitus antoi samalla julkilausuman, jossa se ilmoitti jatkavansa Saksaan nähden samaa politiikkaa, jota se oli noudattanut nykyisen kokoomushallituksen muodostamisesta alkaen Stauningin ja Scaveniuksen silloin esittämien julkisten lausuntojen mukaisesti.

Nyt annettu uusi julkilausuma, jota Scavenius vaati ukaamalla muuten erota hallituksesta, näyttää tyydyttäneen saksalaisia. Olen keskustellut asiasta Saksan lähettilään von Renthe-Finkin kanssa, joka tuntui uskovan, että yhteistoiminta uudesti

muodostetun hallituksen kanssa tulisi sujumaan entiseen tapaan, jos vaan hallitus noudattaa julkilausumassa antamaansa vakuutusta. Hän huomautti, että Buhl on tosin aikaisemmin ollut vastustelevalla kannalla, mutta kun edesvastuu nyt on joutunut hänen hartioilleen, tulee se toivottavasti vaikuttamaan hänen vastaisiin kannanottoihinsa ja tekemään ne sovinnollisemmiksi. Renthe-Fink selitti vielä, että Saksa ei ollut halunnut sekaantua hallituksen muodostamiskysymykseen sekä että hän henkilökohtaisesti ei epäillyt Buhlin hyvää tahtoa, joskin hänen kykynsä pääministerinä vielä oli koettelematta.

Pääministeri Buhl kuuluu sosialidemokraattiseen puolueeseen, mutta ei ole sanottavasti ottanut osaa politiikkaan. Hän on ollut pitemmän ajan Kööpenhaminan verotusviraston päällikkö ja tuli valtiovarainministeriksi 1937. Toistaiseksi on ratkaisematta, kuka tulee hänen jälkeensä valtiovarainministeriksi. Sosiaalidemokraatit halunnevat tälle paikalle jonkun johtavista poliitikoistaan. Ehdokkaana mainitaan ent. puolustusministeri Alsing Andersen, mutta hänen teknilliset edellytyksensä nimenomaan finanssiministeriksi lienevät vähäiset.

Uusi pääministeri on ensimmäiseksi työkseen saanut ikävänlaisen asian selvitettäväkseen. Konservatiivisen puolueen johtaja, ent. kauppaministeri Christmas Møller poistui perheineen salateitse Englantiin pari viikkoa sitten, toukokuun 11-13 päivien välisenä aikana, todennäköisesti lentoteitse. Toukokuun 14 päivänä hän jo esiintyi Lontoon radiossa ja ilmoitti liittyneensä "vapaisiin tanskalaisiin" sekä aikovansa antaa kotimaahan selostuksia siitä, mitä vapaassa maailmassa tapahtuu. Hallitus julkaisi seuraavana päivänä tiedoituksen, jossa tuomittiin Møllerin menettely ja sanottiin että on olemassa vain yksi tanskalainen politiikka,

nim. vastuunalaisen hallituksen politiikka, johonka jokaisen lainkuuliaisen kansalaisen on alistuttava.

Konservatiivinen puolue vuorostaan antoi paria päivää myöhemmin julkilausuman, jossa se vakuutti olevansa täydellisesti hallituksen politiikan kannalla ja ilmoitti, ettei Christmas Møller enää kuulunut puolueeseen. Tätä puolueen esiintymistä pitää kansallissosialistisen puolueen äänenkannattaja Fædrelandet liian laimeana. Lehti huomauttaa, että Møller, osallistuttuaan Stauningin hautajaisiin, oli lähtöhetkeensä saakka mukana aterioilla pääministeri Buhlin, konservatiivisten ministerien Fibigerin ja Hendriksenin, sekä muiden konservatiivisten ja sosiaalidemokraattisten johtomiesten, vieläpä Ruotsin pääministerin Hanssonin kanssa ja on siten ollut tilaisuudessa viemään erittäin arvokkaita ja tuoreita tietoja Churchillille, joka lienee järjestänyt hänelle vapaan oleskelun Englannissa hallituksen vieraana.

Fædrelandet vaatii erityisesti konservatiivista puoluetta voimakkaammin sanoutumaan irti Mølleristä. Samaa mieltä tuntui olevan myös ministeri v. Renthe-Fink. Hän kertoi aikoinaan painostaneensa Mølleriä luopumaan hallituksen ja eduskunnan jäsenyydestä sekä yleensä poliittisesta elämästä, Stauningin puolustaessa Mølleriä ja pitäessä näin jyrkkiä toimenpiteitä tarpeettomina. Møllerin menettely on nyt osoittanut, että hän, v. Renthe-Fink, oli Mølleriin nähden oikeassa, mikä tuntui tuottavan herra v. Renthe-Finkille tyydytystä.

Christmas Møller, syntynyt 1894, on ammattipoliitikko, joka elämässään ei ole muuta tehnytään. Politikoituaan ensin ylioppilaspiireissä tuli hän 26-vuotiaana eduskuntaan ja vihdoin vuonna 1940 kokoomushallitukseen, josta muutaman kuukauden kuluksua oli pakotettu eroamaan jatkuvien saksalaisvastaisten julkisten esiintymisiensä vuoksi. Ministerinvirasta luovuttuaan ryhtyi

hän harjoittamaan asianajotointa, mutta ei siinä menestynyt. Hän on useissa kysymyksissä asettunut samoille linjoille sosialidemokraattien kanssa ja saavuttanut heidän tahollaan tunnustusta, mutta omassa puolueessaan ei häntä ole jakamattomasti kannatettu.

On luultavaa, että hallituksen jäsenillä ja varsinkin konservatiivisella puolueella tulee hänestä vielä olemaan monenlaista harmia.

Kööpenhaminassa, 27 päivänä toukokuuta 1942.

Panttaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA: _____

Kööpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri Pajula.

29/6-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 1578/292.

Kööpenhamina-SSA 29 P:nä Kesä- KUUTA 19 45.

VIITTAUS: N

..... P:nä KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No	11 / 71 Sal	42
6/3-42	No -	Liik. -
RYHMÄ	OSASTO	...
5.	83.	

Ulkoasiainministeriö-LLE

ASIA: Reportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena raporttinsa N:o 8, jonka nimikkeenä on "Suomalaiset lapset Tanskassa".

Reporttia on kirjoitettu kaksi erää ja toivoo lähetystö, että sen saisivat, paitsi tavalliset vastaanottajat, myöskin seuraavat:

- Sosiaaliministeriö,
- Opetusministeriö,
- Kouluhallitus,
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto,
- Vapaaherra E.F. Wrede.

Ministeri *Parronajunen*

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ: 6/7-42

11/71 Pal 42
Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Kööpenhamina-ssa 29 p:nä kesä-kuuta 1942.

Asia: Suomalaiset lapset Tanskassa.

Askettiin tekemälläni kahden viikon virkamatkalla eri osiin Tanskaa olin muun ohella tilaisuudessa tutustumaan tänne lähetettyjen lastemme oloihin. Matkani suuntautui pääasiallisesti Jyllantiin ja Fyenin saarelle, mutta kun aikaisemmin Sjellannissa tekemilläni matkoilla olin nähnyt lapsiamme myös useissa paikoissa tällä saarella, olen voinut muodostaa itselleni kokonaiskäsityksen lastemme oloista tässä maassa.

Maamme konsulit olivat järjestäneet minulle ja matkalla mukana olleelle vaimolleni päivällisiä ynnä muita tilaisuuksia, joihin oli kutsuttu asianomaisten paikkakuntien huomattavia kansalaisia. Päivän puheenaiheena oli joka paikassa suomalaiset lapset, joita joku aika ennen matkaani ja sen aikana tuotiin Jyllantiin. Monet tapaamistani henkilöistä olivat vastaanottaneet kotiinsa yhden tai useampia suomalaisia lapsia, toiset taas osallistuneet kummiavustuksiin. Kaikki vakuuttivat, että lapsien ottajia oli paljon enemmän kuin niitä voitiin toimittaa. Eräillä paikkakunnilla oltiin suorastaan loukkaantuneita siitä, että Finlandshjälpen ei ollut niille lapsia lähettänyt.

Kävimme useissa perheissä lapsiamme katsomassa. Oli lii-
kuttavaa nähdä, mitenkä kasvatusäidit eli Plejemødre, kuten heitä

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasianministeriön tiedoituksiin.

tällä kutsutaan, koettivat huolehtia saamistaan lapsista. He yrittivät Finlandshjälpenin julkaiseman tulkkirjan avulla selittää lapsille suomeksi tarpeellisia asioita ja toiselta puolen opettaa heille tanskan kielen alkeita. Lapset vuorostaan, joilla säännöllisesti oli yksi tai useampia samanikäisiä leikkivereita, vakuuttivat meille olevansa iloisia Tanskassa olostaan.

Kävimme myös parissa Jyllannissa olevassa lastensiirtolassa, joista toisessa oli 20 ja toisessa 44 Lohjan ja Paraisien sementtitehtailta lähetettyä työläislasta. Molemmat siirtolat, kuten aikaisemmin Sjellannissa näkemämme vastaavanlaiset hoitolat, olivat mielestämme hyvät ja kaikki niissä olevat lapset reippaita ja iloisia. Ainakaan tyytymättömiä emme nähneet.

Kysyin erältä kansanopiston johtajalta, jolla oli kaksi suomalaista tyttöä, minkä vuoksi hän ne oli ottanut, vaikkei voinut heidän kanssaan edes puhua. Siihen mainittu johtaja vastasi "mutta ovathan lapset pohjoismaalaisia". Lapsiamme kehuiivat kaikki kilteiksi ja tottelevaisiksi. Ero heidän ja espanjalaisien lasten välillä, joita erät piirit olivat Tanskaan tuoneet Espanjan sisällissodan aikana, oli tanskalaisten kertoman mukaan hyvin suuri, sillä espanjalaiset lapset olivat olleet huonosti kasvatettuja, varastelevia ja muutamat heistä, kuten minulle sanottiin, "rene baiditer".

Jouduin matkallani vertaamaan lastemme oloja siirtoloissa ja yksityisperheissä. Kummallakin avustusmuodolla näytti olevan omat erikoispiirteensä.

Mitä ensin siirtoloihin tulee, oli niissä, joita Jyllannissa näin, samoin kuin muissakin suomalaisia lottia, jotka lapsia hoitivat ja antoivat heille kouluopetusta. Lasten elämä

oli säännötettyä ja komento ankara. Ruoka oli kaikissa hyvää ja ravitsevaa, muutamissa monipuolisempaa toisissa yksinkertaisempaa. Lasten puvustoa oli täydennetty ja useissa tapauksissa kokonaan uusittu. Äidinkieltään eivät lapset olleet päässeet unohtamaan ja opiskelujäissä olevat lapset olivat säännöllisessä koulutyössä, jaettuina luokkiin heidän ikänsä ja kehityksensä mukaan. Monet lotistamme näyttivät olevan erinomaisia kasvattajia.

Vaikka lapsillamme näin ollen siirtoloissa oli hyvät olosuhteet, saatoinkin kuitenkin todeta, että ne lapset, jotka olivat päässeet yksityisperheisiin, olivat useassa tapauksessa vieläkin paremmassa hoidossa. He saavat nimittäin yleensä osakseen suurempaa hellyyttä ja rakkautta, kuin mitä siirtolalapset voivat saada. Lasten kiintymys hyviin "vanhempiinsa" oli ilmeinen. Muutamissa tapauksissa olivat lapset puettut ehkä liiankin hienosti. Osa lapsista oli jo oppinut puhumaan hiukan tanskaa, kauemmin maassa olleet tietysti paremmin. Lapset on sijoitettu piireihin, joissa kussakin on suomalainen lotta valvomassa lasten oloa ja elämää. Lotat käyvät jalan tai polkupyörällä ajaen lapsia tervehtimässä heidän sijoituspaikoissaan. Pienin väliajoin kokoontuvat kaikki lapset yhteisiin tilaisuuksiin lottansa asuinpaikkoihin. Näin ollen he eivät pääse unohtamaan äidinkieltään ja jos se pienimmille sattuisikin, oppivat he varmasti pian jälleen äidinkieltänsä takaisin.

Minulle näytettiin kirjeitä, joita Suomessa olevat vanhemmat olivat kirjoittaneet täällä oleville kasvatusvanhemmille. Oli liikuttavaa nähdä miten kiitollisia vanhemmat olivat siitä, että heidän lapsensa saavat olla täällä hyvässä hoidossa. On sukenut laajahko kirjeenvaihto Suomen ja Tanskan välillä lapsia koskevista asioista ja lotat ovat muiden tšittensä lisäksi saaneet

toimia kirjeiden kääntäjinä. Suomalaisten lasten oleskelu Tanskassa on näin ollen omiaan vahvistamaan pohjoismaiden yhteenkuuluvaisuuden tunnetta sellaisissa kansalaispiireissä, jotka muuten tuskin olisivat joutuneet mihinkään kosketukseen Tanskan kanssa. Toiselta puolen taas lapset tulevat varmaankin koko ikänsä muistamaan ystävällisiä tanskalaisia, joiden luona heitä niin hyvästi pidettiin, ja näin ollen säilyttämään "orientoitumisen Skandinaaviaan".

Sikäli kuin saatoin havaita, oli molemminpuolinen tyytyväisyys täällä olevien lastemme ja heidän hoitajiensa keskuudessa aivan yleinen. Lapsirakkaat tanskalaiset pahoittelivat vain, että Suomessa jo vaaditaan kouluiässä olevia lapsiamme takaisin kotimaahan. Kun heitä on 2300 kappaletta, nuorempien lasten lukumäärän ollessa vain noin 1000, merkitsee tämä sitä, että suurin osa lapsistamme tulee syksyyn mennessä pakotetuksi jättämään Tanskan.

Arvelen puolestani, että oppivelvollisuuslakia ei olisi näin sodan aikana ja elintarvepuolen vallitessa niin akarasti sovellettava nuorempiin kouluiässä oleviin lapsiin. Ainskin tuntuu minusta siltä, että nuorin ikäluokka, 7 vuotiaat lapset, jotka vielä eivät ole koulua alkaneet, voitaisiin huoletti toistaiseksi jättää tänne. Heitä on saamieni tietojen mukaan noin 350 kappaletta. Ne kouluiässä olevat lapset, jotka asuvat lapsisiirtoloissa, saavat säännöllistä kouluopetusta suomeksi tai ruotsiksi, joten hekin, iästä riippumatta, voisivat edelleen jäädä tänne, varsinkin kun heidän lukumääränsä ei ole suuri, ehkä 100-200 kappaletta.

On huomattava, että matkat Suomesta Ruotsiin ovat suhteellisesti lyhyet, joten lapsia voidaan helpommin lähettää maasta toiseen. Matkat Tanskaan sen sijaan ovat pitkät ja melko kalliit. Tuntuu senvuoksi kohtuuttomalta tanskalaisia kohtaan, että heidän suurella vaivalla keräämiään rahoja käytetään lyhyiden virkistysmatkojen järjestämiseksi meikälaisille lapsille. Uskon kyllä, että tanskalaiset tästä huolimatta ovat syksyllä valmiit ottamaan tänne

uusia lapsia kotiutettujen sijaan, mutta näyttävät he toivovan, että lapsien oleskelu täällä tulisi pitempiäaikaiseksi, mikäli lasten vanhemmat siihen suostuvat. Halukkaita lasten pitäjii on täällä edelleen runsaasti, mutta olen vakuutettu siitä, että suurin osa heistä, puettuaan lapset ja kiinnyttyään heihin, haluaisi pitää heidät luonaan hiukan pitemmän ajan.

Lopuksi on syytä muistaa, että tanskalaiset, samoin kuin ruotsalaiset, ovat englantilaismielisiä, eivätkä senvuoksi tätä nykyä ole yhtä halukkaita meitä auttamaan kuin talvisotamme aikana. Kummivastukset ja lastemme vastaanotto ovat miltei ainoat muodot, joissa apua nykyisin halutaan antaa. Olisi näin ollen, mikäli apua täältä tarvitsemme, syytä ottaa huomioon ei ainoastaan kotimaassa vaan myös Tanskassa esiintyvät mielialat ja toivomukset.

Kööpenhaminassa, 29 päivänä kesäkuuta 1942.

Rassilainen

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₃.

ASIA: _____

Köpenhaminassa olevan lähetystön rap. n:o 9.

Ministeri Pajala.

2077-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 1681/326.

Kööpenhamina-SSA 20 P:nä heinä-KUUTA 19 42

VIITTAUS: _____ N

_____ P:nä _____ KUUTA 19 _____ P:TTY _____ nro _____

VIITTAUS _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 12/71 he. 42		
23/7-870		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	03	

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena raporttinsa
nro 9, jonka nimikkeenä on " Uusi finanssiministeri ja tanska-
lais-saksalaiset suhteet."

Ministeri *Paarolahti*

KÖÖPENHAMINA. SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 9

Kööpenhaminassa 20 p:nä heinä-kuuta 19 42

Asia: Uusi finanssiministeri ja
ja tanskalais-saksalaiset suhteet.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
12 71 he. 42		
23/7-42		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
		503

Stauning kuoli 4 päivänä toukokuuta ja jo seuraavana päivänä nimitettiin valtiovarainministeri Buhl pääministeriksi. Hänen salkkunsa sen sijaan jäi avoimeksi ja vasta nyt, 16 p:nä heinäkuuta, nimitettiin tälle paikalle ent.puolustusministeri, kansanedustaja Alsing Andersen.

Herra Andersen, samoin kuin pääministeri Buhl, kuuluu sosialidemokraattiseen puolueeseen ja on iältään 49 vuotias. Hän on fil.kand. ja ammattipoliitikko, toimien viimeksi puolueensa johtajana. Hän oli vuosina 1935 - 1940 puolustusministerinä Stauningin hallituksessa ja työskenteli silloin yhdessä radikaaliseen puolueeseen lukeutuvan ulkoministeri Munchin kanssa energisesti ja menestyksellä Tanskan puolustuslaitoksen hävittämiseksi.

Edustajapiireissä pidettiin itsestään selvänä, että herra Buhlin seuraajan tuli olla sosialidemokraatti. Syynä siihen, että nimitys kesti näin kauan, oli lähinnä se seikka, että oli erimielisyyksiä siitä, oliko nimenomaan herra Andersen sopiva kyseessäolevalle tärkeälle paikalle. Itse sosialidemokraattisessa puolueessa lienee ilmennyt epäilyksiä herra Andersenin nähden. Oikeisto vastusti häntä osittain sillä perusteella,

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Tanskan clearing - ynnä muut saatavat Saksasta arveluttavasti kasvavat, voida pitää Tanskalle katastrofaalisena, sillä esim. sotaa käyvillä mailla on nykyoloissa paljon suurempia taloudellisia rasituksia kestettäväänsä puhumattakaan mieshukasta y.m.

Palatakseni vielä herra Andersenin mainitsen huvittavana piirteenä, että hän tavatessamme joku aika sitten, kertoi minulle, ettei hän enää suhtautunut kielteisesti puolustuskysymykseen, vaan päinvastoin asettui siihen nähden myönteiselle kannalle. Keskustelustamme ei käynyt ilmi, milloin ja missä määrin hän olisi valmis aktiivisesti ajamaan aikaisemmin niin tarpeettomaksi katsomaansa maanpuolustusasiaa.

Kööpenhaminassa, 20 päivänä heinäkuuta 1942.

Ministeri

Panttaja

että hän puolueen mielestä oli epäpätevä finanssiminis-
teriksi osittain hänen aikaisemman suhtautumisensa vuoksi
maanpuolustuskysymykseen. Kansallissosialistit pitävät An-
dersenia sopimattomana erityisesti hänen saksalaisvihamie-
lisyytensä vuoksi. He epäilevät sen ohella, että hän tu-
lee taitavana poliitikkona toimimaan hallituksen tosiasial-
lisena johtajana, joken Buhl heidän mielestään huonosti
kykenee, ja siten erityisen haitallisesti vaikuttamaan
tanskalais-saksalaisten suhteiden kehitykseen.

han
h

Saksalaisella taholla suhtaudutaan hieman väheksyen
herra Anderseniin. Kysyin joku aika sitten Saksan lähet-
tiläältä Renthe-Finkiltä, tulisiko Andersenin kandidatuuri
aiheuttamaan vastustusta heidän tahollaan. Siihen vastasi
herra Renthe-Fink hymähtäen, että saksalaisista on jok-
seenkin yhdentekevää, onko Tanskan finanssiministerinä herra
Andersen tai joku muu samanlainen.

Olen erityisesti pannut merkille saksalaisten suh-
tautumisen tähän kysymykseen. Se osoittaa nimittäin sel-
västi, että saksalaiset koettavat nykyisin mahdollisimman
vähän sekaantua Tanskan sisäisiin asioihin. He reagoivat
kyllä tiukasti silloin, kun tanskalaiset poliitikot, sano-
malehtimiehet y.m. julkisesti vastustavat heidän intressejään
ja valvovat sen ohessa tarkasti, ettei mitään heidän sota-
toimilleen vahingollisia ilmiöitä esiinny. Mutta muuten an-
tavat he tanskalaisten melko vapaasti - ainakin muihin
miehitettyihin maihin verraten - hoitaa sisäiset asiansa.
Lontooseen paenneen oikeistopoliitikon Christmas Møllerin
pauhaaminen Tanskan sorrosta on näin ollen lievästi sa-
noen liitittelyä. Mielestäni ei edes sitä seikkaa, että

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 63.

ASIA: _____

Kööpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeri: Pajula.

27/7-42.

13/71 Sal 1942

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 3/8-42 No - Liitt. -

KIRJELMÄ nro 1704/333

RYHMÄ	OSASTO	...
	5.	63.

Kööpenhamina-SSA 27 P:nä heinä-KUUTA 1942

VIITTAUS:N

..... P:nä KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena raporttinsa N° 10, jonka nimikkeenä on "Toinen rintama"

Ministeri Paasikallio

KÖÖPENHAMINA.....

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

13 71 Sal 42
3/8-42 -
5. 83.
Salainen.

RAPORTTI n:o 10

Kööpenhamina- ssa 27 p:nä heinä-kuuta 19 42

Asia: "Toinen rintama"

Nykyisin niin aktuaalinen kysymys toisen rintaman muodostamisesta Euroopassa askarruttaa luonnollisesti myöskin tanskalaisten mieliä. Tšekäläisissä anglofiilisisissä piireissä toivotaan ja uskotaan, että suuri englantilais-amerikkalainen maihinlasku Euroopan mantereelle tulisi tapahtumaan syyskuuhun mennessä ja että sen kautta sotatilanne tulisi muuttumaan. Missä maihinlasku suoritettaisiin, siitä en ole kuullut mitään arvailuja, mutta mahdottomana ei pidetä, että Jyllantikin voisi tässä suhteessa ainakin toissijaisena maihinlaskupaikkana tulla kysymykseen.

Jyllannin länsirannikko ei tosin ole sopiva tämänlaatuisia sotatoimia varten, sillä koko tällä rannikolla, joka enimmäkseen on matala, ei ole kuin yksi ainoa kunnollinen satama, nimittäin Esbjerg. Siitä huolimatta ovat saksalaiset jo pitemmän ajan kuluessa rakentaneet tälle rannikolle, sen eteläosasta aina Jyllannin pohjoiskärkeen saakka, runsaasti varustuksia mahdollisten maihinlaskujen estämiseksi. Näitä töitä on erityisesti viime aikoina kiirehditty rakentamalla m.m. eri paikkoihin sementtiperustuksia raskaalle tykistölle. Nämä saksalaisten varustustyöt, joita lähinnä kai on pidettävä ilmauksena

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

heidän huolellisesta valmistautumisestaan kaiken varalle, ovat antaneet tšekäläiselle yleisölle aiheen kaikenlaisiin spekulatioihin.

Lisävirikettä huhuille antoi Tanskan kalastushallituksen 22 päivänä kuluva heinäkuuta antama radiotiedoitus, jossa kehoitettiin kaikkia Pohjanmerellä kalastusta harjoittavia tanskalaisia kalastusaluksia pyrkimään satamaan parin seuraavan päivän kuluessa. Kun tiedoituksessa ei sanottu mitään syytä kehoitukselle, on asiaa tulkittu niin, että englantilaiselta taholta on lähitulevaisuudessa odotettavissa vilkkaampaa operatiivista toimintaa mannermaan rannikkoja vastaan. Myöskin on kerrottu, että aiheena kehoitukselle olisi saksalaisten aikomus laajentaa miinojen laskentaa Pohjanmereen.

Arvellaan, että jos englantilaiset suunnittelisivat maihinlaskuja Jyllantiin, tekisivät he sen siinä toivossa, että paikallinen väestö niiden yhteydessä tarttuisi aseisiin saksalaisia vastaan. On vaikeata tietää, mitä Christmas Møller on voinut Lontoossa uskotella englantilaisille, mutta omasta puolestani pitäisin aseellista toimintaa tanskalaisten taholta, niin englantilaismielisiä kuin he ovatkin, täysin epätodennäköisenä. Samaa mieltä näkyvät saksalaisetkin olevan, sillä he eivät ole ohjautaneet Tanskan tynkkäarmeijaa, vaan antavat sen kaikessa sovinnossa eksistoida ja pitää harjoituksiaan.

Kööpenhaminassa, 27 päivänä heinäkuuta 1942.

Ministeri

Pavlovskij

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA:

Kööpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 611.

Ministeri Piipula.

2/9-42.

KÖÖPENHAMINA- SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ n:o 1947/370.

Kööpenhamina- SSA 2 P.NÄ SYYS- KUUTA 19 42.

VIITTAUS: N

P.NÄ KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

ULKOASIAINMINIST.		
No 14 / 71 Pal		42
7/9.42	NO -	LIIK.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	CB	

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa nro 11, jonka nimikkeenä on "Levottomuutta Tanskassa".

Ministeri

Ronnelin

KÖÖPENHAMINA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Kööpenhaminassa 2 p:nä syys. kuuta 1942.

Asia: Levottomuutta Tanskassa.

ULKOASIAINMI		14	71 Pal	42
7/9-42	-	-	-	-
5	CS			

Olen aikaisemmin raporteissani kertonut, että vihamielisyys Saksaa kohtaan on Tanskan valtauksen jälkeen silloin tällöin johtanut saksalaisvastaisiin mielenosoituksiin. Joitakin katu-demonstratioita, tappeluja, murhia ja pienempiä sabotaasitekoja on sattunut, mutta ne ovat olleet erillisiä ilmiöitä eivätkä ole aiheuttaneet saksalaisten taholta kovakouraisempia repressalioita, joita muissa miehityksissä maissa on vastarinnan murtamiseksi käytetty.

Viimeisinä aikoina näyttää kiihtymys saksalaisia kohtaan eräissä piireissä kasvaneen ja sen seurauksena ovat myös vahingonteot huomattavasti lisääntyneet. Suoranaisena syynä kaikkeen tähän on käsittäkseni englantilaiselta taholta järjestetty yhä lisääntyvä kiihoitus, jolle otollinen maaperä, kuten mainittu, on täällä olemassa.

Ensi sijassa on tässä suhteessa mainittava Englannin radio, jonka tanskankielisissä lähetyksissä päivittäin esitetään saksalaisvastaista propagandaa. Tämä propaganda on tullut entistä kiihkeämmäksi sen jälkeen, kuin tunnettu tanskalainen poliitikko Christmas Møller viime toukokuussa salateitse meni Englantiin ja siellä asettui englantilaisten propagandaviranomaisten

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

käytettäväksi. Paitsi sitä, että Møller on esiintynyt radiossa, on hän myös kirjoittanut artikkeleita englantilaisiin ja ulkomaalaisiin lehtiin - m.m. eräisiin ruotsinmaalaisiin, kuten esim. "Nordens Frihet", jota Tanskassakin levitetään - ja kaiken muunkin toimintansa kautta koettanut vahvistaa tanskalaisissa saksalaisvastaista mielialaa, jopa kehoittaa heitä suoranaisesti vahingoittamaan saksalaisten toimintaa tässä maassa. M.m. on hänen laatimiaan lentolehtisiä pudotettu lentokoneista eri osiin Tanskaa.

Edelleen on täällä alettu levittää painettuja ja hektografeerattuja salaisia lehtiä. Niistä mainittakoon "Land og Folk", joka on puhtaasti kommunistinen, sekä porvarillisista lehdistä "De Frie Danske" ja "Frit Danmark", joista edellistä on ilmestynyt 11 ja jälkimmäistä 5 numeroa. Kaikki nämä lehdet ovat erittäin englantilaismielisiä ja koettavat parhaansa mukaan ylläpitää ja kiihdyttää tanskalaisissa vihaa saksalaisia vastaan. Kirjoitustapa niissä yleensä on ala-arvoista, usein vulgääristä, eikä niissä missään suhteessa voi verrata meillä n.s.sortovuosina ilmestyneisiin "Vapaita Lehtisiä" ja "Fria Ord"-nimisiin salalehtiin.

Suomalaiseen lukijaan tekevät molemmat porvarillisetkin lehdet epämiellyttävän vaikutuksen m.m. sen vuoksi, että niissä ymmärretään bolshevikkeja aivan liian hyvin. Niinpä kirjoittaa Christmas Møller "De Frie Danske"-lehdessä m.m.: "Jeg har forklaret den russiske Ambassadør Maisky, at det danske Folk ikke stod bag Forfølgelserne af Kommunisterne og Forbudet imod Partiet, men at det skete under tysk Pres. Og jeg har fortalt ham, at vi ingen Interesse havde i Anti-Komintern-Pagten, og at faktisk alle var imod den, men at det alene var den modbydeligste Tvang fra tysk Side, som bevirkede, at vi underskrev; og

den Dag, Krigen er vundet, er alt dette ikke en Gang en Lap Papir". "Frit Danmark" taas kirjoittaa: "Og vi skal ikke af den "Bolsjevikkforskrellelse", der er den tyske Propagandas virksomste Middel, lade os forvirre til selv at hjælpe vore Bødler eller vende os mod vore Venner i denne Krig". Suomeen nähden on viimeksimainittu lehti sitä mieltä "at naar Tyskland er besejret, vil Finland og Rusland kunne faa en fornuftig Ordning paa Grundlag af gensidig Respekt."(!)

Kyseeissäolevissa maanalaisissa lehdissä ei suoranaisesti kehoiteta vahingontekoihin, mutta suoritettut tihutyöt hyväksytään täydellisesti ja annetaan ymmärtää, että ne luetaan Tanskalle ansioksi. Englannin voiton jälkeen tapahtuvissa rauhanneuvotteluissa. On ymmärrettävää, että nuoret ja muut vähemmän arvostelukykyiset henkilöt, jotka lukevat kaikkea tätä, luulevat toimivansa isänmaansa hyväksi, kun ryhtyvät demonstratioihin ja terroristisiin tekoihin.

Salaisten lehtien levittämisen ohella harjoitetaan myös huomattavassa määrässä henkilökohtaista propagandaa toiselta puolen ylioppilaiden toimesta, toiselta puolen kommunistien keskuudessa. Eräät kiihkeämmät poliitikotkin osallistuvat tähän toimintaan.

Tuloksena kaikesta tästä on ollut, että poliittisluontoiset vahingonteat, kuten mainittu, ovat erityisesti parin viimeisen kuukauden kuluessa melkoisesti lisääntyneet. Mainitsen niistä muutamia. Aalborgissa polttivat koulupojat joku aika sitten pari saksalaista rautatievaunua tavaroineen. Vangittaessa löydettiin heiltä pommeja ja räjähdysaineita. Hiukan myöhemmin yritettiin räjäyttää saman kaupungin luona oleva Limfjordenin rauta-

tiesilta. Kööpenhaminassa poltettiin n.s.Kalkbränderi-satamassa oleva laivatelakka ja siinä rakenteilla olevat kaksi saksalaista nopeakulkuista alusta. Kööpenhaminan Amagerissa sytytettiin eräs puutavaravarasto palamaan. Samoin on yritetty tuhopolttoja Aarhusissa ynnä muualla. Vahingontekijäin pääasiallisena tarkoituksena näyttää olevan hävittää saksalaisten varastoja. Sen ohessa suoritetaan silloin tällöin terroristisia tekoja tanskalaisia kansallissosialisteja ja heidän liikeyrityksiään vastaan ja pahoinpidellään saksalaisia sotilaita. Oikeusministeri on eräässä tilaisuudessa ilmoittanut, että kyseessäolevaa laatua olevien tekojen lukumäärä oli viime heinäkuussa 30 ja elokuussa todennäköisesti vieläkin suurempi. Ainoastaan harvat rikolliset on saatu kiinni.

Tekojen suorittajat lienevät osittain opiskelevia tai muita kiihkomielisiä nuorukaisia, osittain kommunisteja. Väitetään myös kansallissosialistien osallistuneen provokatoorisiin tekoihin. Suoritetut tihutyöt eivät ole aiheuttaneet suurempia vahinkoja, mutta on niiden lukuisuus sen sijaan huomattava. Tämä viittaa siihen, etteivät ne enää ole hajanaisia ilmiöitä, kuten aikaisemmin, vaan jonkun johdon edeltäkäsien suunnitteleimia ja järjestämiä.

Vahingontekojen ohella on laajoissa piireissä levottomuutta herättänyt "Frikorps Danmarkin" odotettavissa oleva palaaminen Tanskaan. Tämä vapaaehtoisjoukko, joka viimeksi on taistellut itärintamalla Ilmajärven suunnalla, on virallisesti komennettu toisiin tehtäviin ja saapuu piakkoin Kööpenhaminaan. Ulkoministeriössä selitettiin minulle, että joukko tulee tänne ainoastaan lomalle noin kuukauden ajaksi ja palaa sitten takaisin rintamalle. Huhut sen sijaan tietävät kertoa, että joukko lähetetään tänne pysyväisesti palvelemaan kansallissosialistien johtajan Frits Clausenin hämärä-

peräisiä tarkoituksia ja kenties avustamaan vallankaappausyrittäjiä. Tšekäläinen yleisö suhtautuu erittäin vihamielisesti näihin vapaaehtoisiin, jotka kansallissosialistit ovat värvänneet ja joita senvuoksi ja kun he taistelevat saksalaisissa joukoissa, pidetään suoranaisinä maanpettureina. Tappeluja ja yhteenottoja vapaaehtoisten ja kotiväen välillä voidaan näin ollen joka tapauksessa odottaa, joskin huhut lomautetulle joukolle muka annetuista tehtävistä Tanskassa lienevät perusteettomia.

Edelleen on tšekäläisissä piireissä herättänyt melkoista huomiota ja samalla huolestumista ne puuhailut, joihin eräiden tunnettujen kansalaisten väitetään täällä ryhtyneen. Jo muutamia viikkoja sitten kuulin, että laivanvarustaja A.P.Møller - suurin tanskalainen lahjoittaja talvisotamme aikana - olisi asettunut yhteyteen saksalaista orientoitumista ajavan kulkulaitosministeri Gunnar Larsenin sekä Frits Clausenin kanssa jossain poliittisessa tarkoituksessa. Kun herra Møller tietäkseni aina on ollut englantilaismielinen eli siis, kuten täällä sanotaan, "en god dansk Mand" eikä yleensä ole osallistunut politiikkaan, oli minun vaikea uskoa hänen yhteistoimintaansa viimeksimainittujen herrojen kanssa. Yhä varmemmin vakuutetaan nyt kuitenkin, että näin olisi asianlaita ja että kyseessä olisi neuvottelut sen tilanteen selvittämiseksi, joka voisi muodostua, jos nykyinen kokoomushallitus joutuisi olosuhteiden pakosta eroamaan.

Yllämainittuihin neuvotteluihin ovat itsepintaisten huhujen mukaan ottaneet osaa myös insinööri Højgaard, jota pari vuotta sitten, A.P. Møllerin ohella, mainittiin "käytännöllisistä miehistä" muodostettavan hallituksen pääministeriehdokkaana, professori Gudmund Hatt, tunnettu saksalaismielinen esitelmäitsijä, Sementtikeskuksen johtaja, insinööri K. Styhr, joka samalla toimii

ulkoasiainministeriön palveluksessa, ynnä eräät muut. Kaikkia näitä herroja syytetään nyt intrigoinnista Tanskan kansanvaltaista hallitusjärjestelmää vastaan ja epäillään että he sen ohessa olisivat ryhtyneet eräisiin toimenpiteisiin ammattiyhdistysten vaikutusvallan vähentämiseksi niissä muka kasvamassa olevan kommunistisen tendenssin vuoksi. On vaikeata sanoa, minkä verran perää näissä huhuissa on. Joka tapauksessa osoittavat nekin osaltaan sitä levottomuutta, mikä tšekäläisissä piireissä vallitsee.

Keskustelin pari päivää sitten pitempään näistä kysymyksistä Saksan tšekäläisen lähettilään von Renthe-Finkin kanssa. Hän näytti olevan huolestunut tilanteesta ja sanoi näinä päivinä vakavasti varoittaneensa Tanskan hallitusta, huomauttaen samalla että Saksa olisi pakoitettu ryhtymään ankarampiin toimenpiteisiin, ellei parannusta tapahtuisi. Herra von Renthe-Fink sanoi vuoden 1941 alussa, jolloin tilanne niinkään oli kriittinen, antaneensa samanlaisen varoituksen ja oli Stauning silloin pontevalla esiintymisellään pelastanut tilanteen.

Sen jälkeen olivat Saksan ja Tanskan suhteet olleet paremmat ja oli Saksa puolestaan, herra von Renthe-Finkin mukaan, osoittanut mahdollisimman pitkälle menevää myötämielisyyttä Tanskaa kohtaan. Tanskan sisäisiin oloihin ei oltu puututtu enempää, kuin minkä vallitseva sotatilanne ehdottomasti oli vaatinut. M.m. ei Saksa ollut sekaantunut yhtä vähän pääministeri Buhlin kuin finanssiministeri Alsing Anderseninkaan nimityksiin, huolimatta siitä, etteivät mainitut herrat suinkaan olleet Saksalle mieluisia. Sain keskustelustamme sen vaikutelman, että saksalaisella taholla ollaan nyt ärtyneitä sekä valmiita hyvinkin ratkaiseviin toimenpiteisiin, jos Tanskassa epäjärjestykset jatkuvat ja vihamielisyys Saksaa kohtaan lisääntyy.

Omasta puolestani on minun sanottava, että tilanne todellakin näyttää kriittilliseltä, vaikka tšekäläinen suuri yleisö ei näy siitä olevan tietoinen. Pelkään pahoin, että jos vahingonteot yleisön hiljaisella hyväksymisellä jatkuvat ja varsinkin jos joitakin suurempia sabotaasitöitä sattuu, seuraukset voivat muodostua erittäin vakaviksi, vieläpä Tanskan n.s. Folkestyre joutua vaaraan.

+ + +

Sen jälkeen kuin ylläoleva oli kirjoitettu, ilmoitettiin tämänpäiväisissä lehdissä, että pääministeri Buhl tulisi illalla esiintymään radiossa. Sen hän tekikin ja lausui mitä vakavimman kehoituksen tanskalaisille välttää kaikkia sabotaasitekoja ynnä muita saksalaisiin miehitysjoukkoihin kohdistuvia rikoksia. Hän huomautti m.m., että tällaiset teot "under de nuværende Forhold maa betegnes som intet mindre end dødsensalvorlige". - Puhe oli mielestäni sana paikallaan. Valitettavasti vaan se olisi ollut pidettävä aikaisemmin. Epävarmaa on, voiko se enää pidättää hyvään toiminnan alkuun päässeitä vahingontekijäpiirejä.

Kööpenhaminassa, 2 päivän syyskuuta 1942.

P. Rostajula

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA: _____

Keisarikunnan olojen lähetystön raportti n:o 12.

Ministeri Pajula.

23/9-42.

KÖÖPENHAMINA. SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 2116/416.

Kööpenhamina. SSA 23. P:Ä SYYS- KUUTA 19.42.

VIITTAUS:

P:Ä KUUTA 19. P:TTY nro.....

VIITTAUS D.H.M. / 19.....

ULKOASIAINMINIST.		
15 71 Sal 42		
26/9-42	14 -	L.H. -
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C3	

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen raporttinsa N° 12, jonka nimikkeenä on "Pohjoismaiden yhdysvalat".

Ministeri *Parrhajula*

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Kööpenhamina-ssa 23 p:nä syys-kuuta 1942.

ULKOASIAINMINIST.		
15	71	Pal 42
26/9-42	19	-
SYNNÄ	GAATO	ASIA
5	03	

Asia: Pohjoismaiden yhdysvallat.

Siitä saakka kuin Saksa miehitti Tanskan, ovat katset tässä maassa kiinteämmin kuin aikaisemmin suuntautuneet muihin pohjoismaihin. Lukemattomissa puheissa sekä sanomalehdissä ja aikakauskirjoissa julaistuissa kirjoituksissa ynnä lentolehtisissä ja kirjasissa on selostettu pohjoismaiden välisten suhteiden historiaa ja vedetty suuntaviivoja näiden maiden vastaisen yhteistoiminnan kehittämiseksi. Samoin näyttävät tekevän erinäiset piirit Ruotsissa; jopa Norjassakin lienee asiaa harkittu. En sen vuoksi katso voivani tätä asiaa raporteissani sivuuttaa, vaikkakaan siihen kotimaassa ei nykyisin nähdäkseni erikoisempaa huomiota kiinniteta.

Kaikki, jotka ovat tätä kysymystä käsitelleet, ovat huomauttaneet, että pohjoismaissa on vanhimmista ajoista saakka esiintynyt pyrkimyksiä liittosuhteiden luomiseksi Pohjolan kansojen välillä. Esimerkkeinä on mainittu Kalmarin unioni, Tanska-Norjan liitto ja Ruotsin - Norjan unioni. Toiselta puolen taas ovat nämä kansat kukin kohdaltaan erittäin huolellisesti vaalineet riippumattomuuttaan ja siten estäneet pysyvämpien liittojen muodostumisen niiden välillä. Kaikki Pohjolan kansat elävät nykyi-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sin erossa toisistaan, sen jälkeen kuin Islantikin askettain on sanoutunut irti liitostaan Tanskan kanssa.

Huolimatta siitä, että liittosuhteet näin ovat höltyneet ja lopuksi rauenneet, niin huomautetaan, on pyrkimys yhteistoimintaan kuitenkin aina elänyt pohjoismaiden kansojen keskuudessa. Viimeisimpiä ilmauksia tästä oli n.s. skandinavismi, jota viime vuosisadan jälkipuoliskolla harrastettiin Tanskassa samoin kuin muissa Skandinavian maissa, vieläpä eräissä akateemisissa piireissä meilläkin. Tunnusomaisia sille olivat innostuneet maljapuheet, mutta sen käytännölliset tulokset olivat vähäiset. Myöhemmin alkoi n.s. skandinavinen yhteistoiminta, joka Suomen yhdyttyä siihen sai nimen pohjoismaiden yhteistyö. Nyt oli kyseessä jo kiinteämmät muodot: lainsäädäntöä eri maissa koetettiin yhdenmukaistuttaa, talouselämässä pyrittiin samoille linjoille, yhteistä ulkopoliittikkaa yritettiin aikaansaada j.n.e. Kukin pohjoismaista piti kuitenkin - kuten aina ennen - tarkkaa huolta siitä, ettei se joutunut liian paljon riippuvaksi toisista tai niiden johtamaksi. Tyypillinen ilmaus tästä mentaliteetista oli Stauningin muutama vuosi sitten Lundissa pitämä puhe, jossa hän m.m. lausui, että "Tanska ei ole mikään Pohjolan talustuskaira". Erityisesti halusi kukin pohjoismaista muista valittamatta määrätä maanpuolustuspolitiikkansa, joka varsinkin Tanskassa kehittyi suoranaiseksi puolustusnihilismiksi.

Tämän historiallisella pohjalla käydyn keskustelun pää-tarkoituksena on ollut löytää vastaus kysymykseen, miten pohjoismaiden yleensä ja lähinnä tietysti Tanskan tulevaisuus saataisiin paraiten turvatuksi. Mitä enemmän levottomuus täällä on lisääntynyt ja huolestuminen tulevista kohtaloista kasvanut, sitä

enemmän on alettu käsittää, että eristäytyminen muista maista on vaarallista. Samalla on, kuten mainittu, entistä innokkaammin ryhdytty harkitsemaan, mitä tukea ja turvaa suhteet pohjoismaihin ehkä voisivat tarjota.

Kaikissa puolueissa - kansallissosialisteja lukuunottamatta - ollaan täysin yksimielisiä siitä, että mahdollisimman läheinen yhteistyö muiden pohjoismaiden kanssa on välttämätön. Valitetaan, että se tällä hetkellä on mahdotonta, kun Tanska, Norja ja Islanti ovat miehitettyt, Ruotsi monenlaisissa vaikeuksissa ja Suomi sodan jaloissa. Laajoissa piireissä ollaan enemmän tai vähemmän tyytymättömiä siitä, että Suomi tällä kertaa taistelee aseveljenä Saksan kanssa, mutta kun toiselta puolen ymmärretään syyt siihen, ei maatamme näissäkään piireissä jätetä laskuista pois, vaan otetaan meidätkin tulevaisuuden suunnitteluissa huomioon.

Kysymys siitä, kuinka pitkälle yhteistoiminnan tulisi mennä, on toistaiseksi epäselvä. Tässä suhteessa on nähdäkseni kolme eri käsityskantaa olemassa.

Varovaisimmat ovat sitä mieltä, että olisi aloitettava siitä, mihin ennen nykyistä sotaa oli päästy, ja siis jatkettava aikaisempaa yhteistoimintaa sivistyksellisellä, sosiaalipoliittisella ja taloudellisella alalla. Olisi vain toimittava entistä määrätietoisemmin mahdollisimman suuren yhdenmukaisuuden aikaansaamiseksi. Niinkään olisi pohjoismaiden, säilyttämällä täysin suvereenisuutensa, myöskin ulkopoliittisiin tavoitteisiin nähdessä pyrittävä yksimielisyyteen. Tulevaisuuden varaan olisi jätettävä, missä määrin yhteistoiminta voisi muuttua vieläkin läheisemmäksi.

Sodan edelleen jatkuessa ja Tanskan ja Saksan suhteiden

den kiristyessä ei tämä varovainen ja pidättyvä kanta enää näytä tyydyttävän laajoja piirejä. Katsotaan, että nyt jo olisi suunniteltava kiinteämpää pohjaa tulevalle yhteistoiminnalle. Harakitaan tulliliittoa, rahaunionia ja ennen kaikkea puolustusliittoa Pohjolan maiden välillä. Joskaan näitä suunnitelmia ei vielä voida toteuttaa, on välttämätöntä, niin arvellaan, jo nyt ryhtyä niitä kypsyttämään, jotta ne ajan tullen mahdollisimman pian voitaisiin soveltaa käytäntöön.

Innokkaimmat kiinteän yhteistoiminnan ajajat eivät pidä näinkään pitkälle meneviä suunnitelmia riittävinä. He katsovat, että ainoa keino pohjoismaille turvata tulevaisuutensa on pohjoismaiden liittovaltion muodostaminen. Ensimmäinen, joka tämän ajatuksen on esittänyt, on Aarhusin yliopiston rehtori, professori Carl Rastig. Jo keuhällä 1941 hän laati luonnoksen Ruotsin, Tanskan, Norjan, Suomen ja Islannin muodostaman liittovaltion valtiosäännöksi ja esitti sen eräässä kokouksessa. Sen mukaan tulisi uudella liittovaltiolla olla yhteinen lainsäädäntö, maanpuolustus, ulkopoliittikka j.n.e. sekä kaikilla sen asukkailla liittovaltion kansalaisoikeudet. Tätä samaa ajatetta ovat Ruotsissa kehittäneet Karl Petander, W.Kleen ja Anders Örne "Nordens Förenta Stater"-nimisessä kirjasssa, joka äskettäin on ilmestynyt tanskaksi ja täällä herättänyt melkoista huomiota arvovaltaisten henkilöiden suosittelemana.

Tässä ei ole mahdollisuutta selostaa, mitä näiden kolmen eri käsityskannan edustajat ovat mielipiteittensä tueksi esittäneet. Kullakin näkökannalla tuntuu olevan kannattajia eri puolueista. Vasemmisto - sosialidemokraatit ja radikaalit - näyttävät yleensä kuuluvan ensiksi mainitsemini varovaisiin, jot-

ka eivät liian paljoa näistä asioista puhu. Erityisesti oli Stauning, niin ehdoton pohjoismaisen orientoitumisen kannattaja kuin hän olikin, varovainen ja pidättyväinen elämänsä loppuun saakka. Eräät muut sosialidemokraatit, kuten esim. valtiopankin johtaja Bramsnas, näyttävät sen sijaan olevan enemmän innostuneita kiinteämmästä yhteistyöstä, jopa valtioliitto-ajatuksestakin. Venstren (maalalaisten puolueen) taholla on myös esiintynyt puolustus- ja tulliliiton kannattajia.

Erityisen ponnekkaasti on pohjoismaista linjaa ajanut Det Frie Nord, joka on paljon toiminut Suomen hyväksi, ja varsinkin sen esimies kenraali With. Mainittu kenraali on matkustanut ympäri Tanskaa ja pitänyt esitelmää nimenomaan pohjoismaiden puolustusliitosta. Viimeisinä aikoina näyttää hän menneen vieläkin pitemmälle ja siirtyneen valtioliittoajatuksen kannattajiin.

Kriittilliselle kannalle pohjoismaiden yhteistoiminta-asiassa on asettunut m.m. "Finanstidende". Lehti huomauttaa, että Ruotsilla on keskeinen asema pohjoismaiden joukossa. Ilman Ruotsia ei mikään kiinteämpi yhteistoiminta ole mahdollinen. Tosin on Ruotsissa aina ollut olemassa yhteistoiminnan kannattajia, mutta tunnusmerkillistä tälle maalle on kautta vuosisatojen ollut merkillinen epävarmuus ja alituisesti vaihtelevat mielialat tässä asiassa ja juuri Ruotsin vastustus on usein saanut aikaan sen, että pohjoismaiden yhteistoiminnasta ei ole koskaan pysyviä positiivisia tuloksia ollut. Samoja epäilyksiä Ruotsiin nähden on muultakin taholta esitetty ja viitattu vuosiin 1864, jolloin Ruotsi kieltäytyi auttamasta Tanskaa Saksaa vastaan, sekä 1918 ja 1939, jolloin Suomi turhaan toivoi Ruotsilta aseellista apua.

Kokonaan vastustavalla kannalla pohjoismaiseen ajatukseen nähden ovat kansallissosialistit ja heidän äänenkannattajansa "Fädrelandet". Poliittista skandinavismia eivät kansat milloinkaan ole sisäisestä harrastuksestaan kannattaneet, sanoo lehti. Milloin sitä on esiintynyt, on sen aina aiheuttanut ulkopuolinen painostus. Kun paine on vähentynyt, on mielenkiinto skandinavismia kohtaan lakannut. Skandinavian kansat ovat nykyisin poliittisesti ja ideologisesti kalkkeutuneita eikä niillä ole mitään aatteita, joiden ympärille ne voisivat keräytyä. Ne voivat ryhmittyä jotain vastaan, mutta ei jonkun puolesta. Suunniteltu Euroopan kansojen taloudellinen, sotilaallinen ja poliittinen liitto sisältää konstruktivisen ajatuksen, mutta pohjoismaiden valtioliitto ei.

Saksalaisten miehitysviranomaisten taholta ei näihin saakka ole millään tavoin estetty keskustelua pohjoismaisesta yhteistyöstä, mutta väitetään, että näinä päivinä olisi annettu kielto kirjoittaa ja puhua pohjoismaiden yhdysvalloista. En vielä ole ennättänyt todeta, pitääkö tämä paikkansa.

Omasta puolestani haluaisin ylläolevaan lisätä, että koko keskustelu pohjoismaiden tulevista suhteista perustuu siihen käsitukseen, että Saksa häviää nykyisen sodan. Enemmän kuin 90% Tanskan kansasta uskoo ja toivoo näin tapahtuvan. Siinä kaostilassa, joka Euroopassa voi syntyä, jos Saksa kukistuu, on tähtäisten mielestä nopeat toimenpiteet tarpeen pohjoismaiden taholta. Sen varalle tahdotaan ajoissa valmistautua. Mitenkä olisi suhtauduttava tilanteeseen, jos Saksa liittolaisineen voittaa sodan, sitä ei täällä suuri yleisö ollenkaan ajattele.

Kööpenhaminassa, 23 päivänä syyskuuta 1942.

Raastajunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA: _____

Köpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 83.

Ministeri Pajula.

29/9-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 2157/425.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

17 72 Pal 42

3/10-42 - -

ASIA	ASIA	ASIA
5	C3	

Kööpenhamina-SSA 29 P:Ä SYYS- KUUTA 19 42.

VIITTAUS:N

P:Ä KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö-LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa nro 13, jonka nimikkeenä on "Christian X".

Ministeri

Bonifajua

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Kööpenhamina-ssa 29 p:nä syys-kuuta 1942.

Asia: Christian X.

17 72 Sal 42
3/10-42 -
5 C3

Tanskan kuningas Christian täytti 26 p:nä syyskuuta 72 vuotta ja joutui juhlapäivänään suurten ja sydämellisten kunnianosoitusten kohteeksi. Juhliminen sai tälläkin kertaa, kuten hänen kahtena tämnedellisenä syntymäpäivänään, mielenosoituksellisen luonteen. Kuninkaan populariteetti johtuu osittain hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan ja kansanomaisesta esiintymisestään, mutta pääasiallisesti kuitenkin siitä syystä, että kuningasvalta Tanskassa nykyisen miehityksen aikana elää eräänlaista renessanssikauttaan.

Sen jälkeen kuin kuningas Fredrik VII Ranskan helmikuun vallankumouksen maininkien aiheutuksesta vuonna 1849 luopui suurimmasta osasta kuninkaallisia oikeuksiaan ja allekirjoitti Tanskan uuden kansanvaltaisen perustuslain, on kuningasvalta tässä maassa vähitellen menettänyt miltei kaiken merkityksensä valtiolämässä. Sen vallan, minkä perustuslaki vielä myönsi kuninkaalle, on käytäntö vuosien kuluessa ja kansanvallan eli n.s. Folkestyren vahvistuessa häneltä tyystin vienyt. Erityisesti viimeisten vuosikymmenien aikana, vasemmiston hallitessa tätä maata, on kuninkaan tehtävät de facto supistuneet edustukseen sekä la-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kien ja asetusten allekirjoittamiseen.

Kuninkaan ei moniin aikoihin ole sallittu avata ja päättää eduskunnan istuntokausia, vaan tekee sen pääministeri, tosin sentään kuninkaan nimessä. Vanha kansallislaulu "Kong Christian stod ved højen Mast" on syrjäytetty ja sen sijaan käytöön otettu - toistaiseksi kuitenkin epävirallisesti - "Der er et yndigt Land." Syynä siihen, ettei kuningasvaltaa ole lopullisesti hylätty, lienee laajoissa kansalaispiireissä vielä asuva kunioitus vanhoja traditioita kohtaan, Tanska kun on yli 1000 vuotta keskeytymättä ollut kuninkaiden hallitsema.

Sen jälkeen kuin Saksa miehitti Tanskan, huomattiin yhtäkkiä, että kuninkaallakin oli joku merkitys maan aseman puolustamisessa Saksan taholta pelättyjä hyökkäyksiä vastaan. Kuninkaan selitettiin olevan jonkunlainen kansan "Samlingsmarke", hänen taakseen keräänyttiin sankoin joukoin ja toivottiin, että hän Tanskan "Führerinä" herättäisi respectiä saksalaisten keskuudessa ja siten estäisi mahdolliset liian pitkälle menevät vaatimukset.

Erityisen pelon aiheena on ollut, että Saksa pakottaisi kuninkaan vaihtamaan nykyisen, eduskuntapiirien hyväksymän ja valitseman kokoomushallituksen johonkin muuhun, saksalaisille mieluisampaan. Ovatko saksalaiset tätä kuninkaalta pyytäneet, en voi varmuudella sanoa, mutta joka tapauksessa kuningas ei ole siihen suostunut, vaan pysyy uskollisena eduskunnalle ja hallitukselle, joiden tahtoa hän aina on viimeistä piirtoa myöten noudattanut, dynastiansa säilyttämisvaistonkin siihen pakottamana.

Vallatessaan Tanskan lupasivat saksalaiset säilyttää tämän maan sisäisen järjestyksen. Heille olisi sen vuoksi tärkeätä, mikäli he syystä tai toisesta tahtoisivat täällä järjestelmän muu-

tosta, saada kuningas taivutetuksi nimittämään uuden hallituksen. Voidaan ajatella, että kuningas ennemmin tai myöhemmin joutuu saksalaisten painostuksesta tilanteeseen, jolloin hänen on ratkaistava kysymys "ollako vai ei olla". Ymmärrettävää on näin ollen, että kuningas voi tätä nykyä esiintymisellään suuressa määrin vaikuttaa siihen, millaiseksi Tanskan lähitulevaisuus muodostuu.

Kun kuningasta näissä olosuhteissa juhlitaan, tapahtuu se mielenosoituksellisesti, kuten alussa sanoin. Tahdotaan sen kautta saksalaisten silmissä vahvistaa hänen asemaansa ja siten hänen tuellaan ja auktoriteetillaan pelastaa kansanvalta ajan myrskyjen yli.

Kööpenhaminassa, 29 päivänä syyskuuta 1942.

Parrotajunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA:

Köpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 14.

Ministeri Pajula.

9/10-42.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

19/72 Pal 42

KIRJELMÄ nro 2255/439.

Kööpenhamina-SSA 9 P:nä loka- KUUTA 19 42

16/10-42	19 -	MAIL -
ASIA	OSASTO	ASIA
	5	03

VIITTAUS:N

P:nä KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D.U.M. / 19.....

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa W 14, jonka nimikkeenä on "Tanskan - Saksan suhteet kärjistyneet."

Ministeri

Rasmussen

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Kööpenhamina-ssa 9 p:nä loka-kuuta 1942.

Asia: Tanskan - Saksan suhteet
kärjistyneet.

14 KOOSAIAINNA
19 72 Pal 42
16/10-42 - -
5 C3

Kuten olen aikaisemmissa raporteissani todennut, ovat Tanskan ja Saksan suhteet miehityksestä alkaen yleensä olleet tyydyttävät. Saksalaiset ovat olleet korrekteja ja tanskalaiset vuorostaan melko säyseästi alistuneet kohtaloonsa. Vuosien 1940 ja 1941 vaihteessa oli kriitillinen tilanne, mutta Stauning sai sen pelastetuksi taitavalla esiintymisellään. Viimeisten kuukausien aikana on molempien maiden välisissä suhteissa jälleen ilmennyt hermostuneisuutta, joka syyskuun loppupäivinä huipentui suoranaiseksi kriisiksi.

Muodollisena aiheena välien kärjistymiseen oli kuninkaan kiitossähke Hitlerin 26 p:nä syyskuuta lähettämään onnitte-lusähkeeseen kuninkaan syntymäpäivän johdosta. Kuninkaan sähke oli lyhyt: se ei liene sisältänyt paljoa muuta kuin "besten Dank". Syyskuun 29 p:nä jätti Saksan lähettäjä von Renthe-Fink tämän johdosta Scaveniukselle jyrkkäsanaisen moitenootin ja ilmoitti samalla hallituksensa päättäneen kutsua hänet viipymättä pois Kööpenhaminasta. Muutamia tunteja myöhemmin hän lähtikin sitten lentoteitse Berliiniin.

Seuraavana eli syyskuun 30 päivänä jätettiin Berlinis-sä Tanskan vastausnootti, mikä kuitenkin ei liene tyydyttänyt,

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjematleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-tuksiin.

koskapa Tanskan lähettiläs Mohr, ilmeisesti siihen kehoitettuna, saman päivän iltana matkusti lentoteitse Berlinistä Kööpenhaminaan, missä hän edelleen on. Sen ohessa lienee kuningas kirjoittanut yksityiskirjeen Hitlerille ja siinä ehdottanut, että hänen vanhuuden ja sairauden vuoksi ollessa estyneenä kruununprinssi olisi valmis saapumaan Berliniin asiata selvittämään.

Yhtä vähän Saksan lähetystössä kuin ulkoministeriössäkään ei minulle ole näytetty noottienvaihtoa, mutta olen kuulut kerrottavan, että Saksan nootissa olisi m.m. sanottu: "När stortyska rikets Führer lyckönskar en konung av Danmark, så j.n.e. sammaan tapaan. Tanskan nootissa taas huomautettiin, että kuningas aina tapaa vastata onnitteluihin lyhyesti eikä siis tarkoittanut loukata Hitleriä. Niinpä oli kiitossähke viime vuonna ollut yhtä lyhyt, eroten tämänvuotisesta ainoastaan siinä, että edellisessä oli käytetty sanoja "herzlichsten Dank".

Mitään vastausta Tanskan noottiin ei ole tähän mennessä saapunut yhtä vähän kuin kuninkaan yksityiskirjeeseenkään. Mitä lopullisia seurauksia asia tulee aiheuttamaan, ei näin ole vielä tiedetä. Se ainakin on varma, että ministeri von Renthe-Fink ei tule palaamaan takaisin, koskapa hänen tavaranakin lienevät jo täältä lähetetyt Berliniin. Edelleen on Kööpenhaminasta samanaikaisesti siirretty pois miehitysarmeijan päällikkö, kenraali Lüdke, joka oli erittäin sympaattinen ja arvostapidetetty henkilö, ja hänen sijaansa armeijan päälliköksi nimetty kenraali von Hanneken. Kenraalien vaihdos ei kuitenkaan liene yhteydessä kuninkaan sähkösanoman kanssa, sillä se oli jo aikaisemmin päätetty.

Kuten jo sanoin, oli kuninkaan sähke vain muodollinen

aihe välisen huonontumiseen, niin ainakin täällä uskotaan. Pääasiallisena syyinä tähän valitettavaan asiaintilaan lienee se latoutunut tyytymättömyys tanskalaisia kohtaan, joka viime aikoina on saksalaiset vallannut ja josta olen "Levottomuutta Tanskassa"-nimisessä raportissani tehnyt lähemmin selkoa. Huomautin tässä raportissani m.m. siitä, että itärintamalla taistelevan tanskalaisjoukon lomauttaminen todennäköisesti tulisi aiheuttamaan tappeluja ynnä muita kannauksia lomautettujen ja kotiväen välillä. Näin on tapahtunutkin ja lukuisia haavoittumistapauksia on sattunut m.m. Kööpenhaminassa ja Aalborgissa. Tämä kaikki on luonnollisesti lisännyt ärtyäytettä mielialaa saksalaisella taholla, kuten Berlinissä 6 p:nä kuluva lokakuuta annetussa julkilausumassa nimenomaan sanotaankin.

Siihen nähden kuitenkin, että mainittu julkilausuma on laadittu verrattain rauhalliseen muotoon, ja huomioon ottaen pääministeri Buhlin valtiopäivien avajaisissa samana päivänä pitämän puheen sovinnollisen sävyn, luullaan täällä jokseenkin yleisesti, että kriisi nyt kuten viimeksi tulee menemään ohi vakavammitta seurauksitta.

Omasta puolestani en uskaltaisi olla yhtä optimistinen. Easinnäkin oli Stauning saksalaisille miellyttävämpi henkilö kuin Buhl, mikä seikka sinänsä jo vaikeuttaa sovintoon pääsyä tällä kertaa. Toiseksi on kieltämätön tosiasia, että englantilainen propaganda y.m. on viime aikoina aiheuttanut enemmän saksalaisiin kohdistuneita sabotaasitekoja ynnä muita mielenosoituksia, kuin mitä Stauningin aikana esiintyi. Vihdoin tekevät tanskalaiset kansallissosialistit, käyttäen hyväkseen läheisiä suhteitaan saksalaisiin aateveljiinsä, kaiken minkä voi-

vat kaivaakseen maata Tanskan nykyisen "Folkestyren" alta.

Toiselta puolen on huomattava, että mitä enemmän saksalaisilla on vaikeuksia voitettavanaan Norjassa, sitä enemmän luulisi heidän tekevän kaikkensa estääkseen samanlaisen tilanteen syntymisen täällä kuin ensiksimainitussa maassa on muodostunut. Paljon tulee nähdäkseni riippumaan siitä, minkälainen mies on tuleva uusi Saksan lähettiläs, kuin myös siitä, ymmärtävätkö tanskalaiset ottaa oppia "varotuksesta", minkä he nyt ovat saaneet, ja luopua kaikenlaisista hyödyttömistä tihutöistä ynnä muista neulamistöistä saksalaisia kohtaan.

Ulkoministeri Scavenius, jonka kanssa olen pari kertaa keskustellut nykytilanteesta, on vahvistanut käsitykseni siitä, että saksalaisten tyytymättömyys kohdistuu pääasiallisesti hallitukseen eikä niin paljon kuninkaaseen. Hallitus on saksalaisten mielestä liian heikosti suhtautunut täällä ilmenneisiin saksalaisvastaisiin ilmiöihin. Niihin he lukevat kuninkaan esiintymisenkin, josta hallituksen katsotaan olevan vastuussa, vaikka kuningas itse, ohjalla hallituksen, vastaa saamiinsa onnittelusähkeisiin. Herra Scavenius, jonka välit kuninkaan kanssa eivät liene parhaimmat, näyttää olevan tyytymätön siihen, että kuningasvalta ei täällä kertaa kykene tukemaan hallitusta, vaan päinvastoin itse on joutunut hallituksen tuen varaan.

Kööpenhaminassa, 9 päivänä lokakuuta 1942.

Perovskij

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 63.

ASIA: _____

Köpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 15.

Ministeriön Pöytä.

20/10-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 2365/461.

Kööpenhamina-SSA 20 P:nä loka- KUUTA 19 42.

VIITTAUS:N

P:nä KUUTA 19 P:TTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

ULKOASIAINMINISTERIÖ
20 72 Pal 42
26/10 -42 19 - -
5 03

Ulkoasiainministeriö-LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa N° 15, jonka nimikkeenä on "Saksan vastausta odotellessa".

Ministeri

Rasvortajev

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Kööpenhamina-ssa 20 p:nä loka-kuuta 1942.

20 72 Sal 42
 26/10-42 - -
 5 C3

Asia: Saksan vastusta odotellussa.

Tänään on kulunut kolme viikkoa siitä, kuin Saksan lähettiläs von Renthe-Fink poistui Kööpenhaminasta, eikä mitään yhä jatkuvan konfliktin ratkaisua vieläkään ole näköpiirissä. Monet tanskalaiset tuntuvat luulevan, että Saksa tahallaan ylläpitää "hermosotaa" molempien maiden välillä saadakseen tanskalaiset sitä helpommin suostumaan heille aikanaan esitettäviin vaatimuksiin. Toiset ovat tietävinään, että Saksassa olisi erimielisyyksiä siitä, mitä tässä asiassa olisi tehtävä. Jyrkimmät ainekset vaativat muka radikaalisia muutoksia Tanskan asemaan, moderaatimpien tyytyessä pääasiallisesti vain lähettilään vaihdokseen. Todennäköisimpänä syytä viivytykseen lienee, että Hitlerillä, josta asia viime kädessä riippuu, tällä hetkellä on Stalingradin valloituksen ollessa loppuvaiheessaan muuta tärkeämpää miettimistä kuin Tanskan asiat.

Ratkaisua odoteltaessa olen koettanut eri tahoilla kuulostaa, eikä mitään viitteitä asioiden tulevastakin kehityksestä olisi saatavissa. Berlinihän ei ole kaukana, joten luulisi, että sieltä jotain vuotaisi tännekin. Valitettavasti kuitenkin ei tässä tapauksessa ole luotettavia tietoja Berlinin mielialoista

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
 Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.
 Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
 Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

täällä saatavissa.

Sen johdosta, että Ministeriön sähkössä N:o 100 ilmoitettiin Berlinissä arveltavan, että Hitler ei lähettäisi tänne uutta lähettilästä, ellei Tanska pyytäisi anteeksi kuninkaan sähköä, tiedustelin tšekäläisen ulkoministeriön kansliapäälliköltä Svenningseniltä, onko Saksan taholta ehkä esitetty anteeksipyyntövaatimus. Herra Svenningsen kielsi jyrkästi sellaista esitetyn ja katsoi puolestaan, että Tanska oli kahdella eri tavalla jo tehnyt anteeksipyyntöä. Ensinnäkin oli Tanskan vastausnootti ministeri von Renthe-Finkin protestinoottiin laadittu erittäin kohteliaaseen sävyyn ja oli se jo yksinään katsottava anteeksipyyntöksi Tanskan puolesta. Mutta sen lisäksi oli kuningas saman päivän iltana, jolloin vastausnootti toimitettiin Auswärtiges Amtille, eli syyskuun 30 päivänä lähettänyt Hitlerille "budskapin" - ei kirjeen, kuten aikaisemmin olen ilmoittanut, joka ulkoministeriöstä puhelimitse annettiin Berliniin Tanskan lähetystön kautta ja jossa mitä ystävällisimmässä äänilajissa valitettiin tapahtunutta sekä ilmoitettiin, että kruununprinssi olisi valmis asian johdosta tulemaan Berliniin, mikäli Saksan taholta niin haluttaisiin. Herra Svenningsen katsoi näin ollen, että Tanska oli tehnyt kaiken, mitä siltä kohtuudella voitiin vaatia, kyseessäolevan, loukkaavaksi selitetyn sähköän hyvittämissä.

Tiedustelin samalla, oliko perää huhuissa, että hallituksen reorganisatiota suunniteltaisiin. Herra Svenningsen kielsi tämän ja lisäsi, ettei Tanskan taholla toistaiseksi ole ryhdytty mihinkään erikoistoimenpiteisiin, vaan odotetaan rauhallisesti asioiden kehitystä.

Olen nykyisen kriisin aikana myös käynyt pari kertaa

Saksan chargé d'affaires'in, ministeri Barandonin puheilla. Vaikka olemme vanhoja tuttuja keskenämme, oli hän varsin pidättyväinen lausunnoissaan. Sanoi vaan odottaneensa Berlinistä vastausta Tanskan noottiin jo kolmen neljän päivän kuluttua sekä ihmettelevänsä, että se näin kauan viipyi. Hän vakuutti olevansa tietämätön siitä, mitä Berlinissä suunniteltiin, mutta näytti jonkun verran huolestuneemmalta kuin mitä kansliapäällikkö Svenningsen oli tai - mahdollisesti - oli olevinaan.

Olen yrittänyt tavata Italian lähettilästä, ministeri Sapuppoa, mutta hän oli muutama päivä sitten matkustanut Roomaan - "lyhyelle lomalle", kuten hänen kirjeessään täkäläiselle ulkoministeriölle sanottiin.

Ruotsin lähettilään, ministeri von Dardelin kanssa olen useasti keskustellut tilanteesta. Hän on joka kerran, suuremmalla tai pienemmällä varmuudella, lausunut uskovansa tilanteen selviävän tyydyttävästi. Sen johdosta, että kuninkaan sisar, Ruotsin prinsessa Ingeborg nykyisin oleskelee täällä, oli herra Dardel ollut kutsuttuna kuninkaan luo päivälliselle ja kertoi hän kuninkaan olleen kaikin puolin rauhallisen ja hyvällä tuulella. Viimeksi tavatessamme luki herra von Dardel minulle Ruotsin Berlinin-lähettilään Richertin raportin 9 pltä kuluvaan lokakuuta, jonka hän oli saanut ulkodepartementiltaan. Siinä herra Richert kertoi käynneistään Auswärtiges Amtissa herrojen Weizäckerin ja Grundherrin luona sekä keskusteluistaan Tanskan Berlinissä olevan chargé d'affaires'in Steensen-Lethin kanssa. Mitään erikoisempaa uutta ei raportti sisältänyt. Sen verran siitä kuitenkin ilmeni, että herra Steensen-Leth oli ollut optimistisempi konfliktin selviämiseen nähden kuin kaksi ensiksi mainittua.

Mitä tanskalaisiin tulee, ovat monet huolestuneita, toiset taas, ja ehkä suurin osa, näyttävät uskovan, että kaikki kylä menee hyvin. Heidän mielestään saksalaiset saavat nykyisen tilanteen vallitessa Tanskasta kaiken, minkä he haluavat: krediittä, elintarpeita, teollisuustuotteita ja työmiehiä, tarvitsematta ryhtyä mullistamaan Tanskan sisäistä elämää. Päinvastoin voisivat he riskeerata kaiken tämän, jos täällä syntyy epäjärjestyksiä.

Laajojen tanskalaisten piirien uskoa, että kaikki vielä järjestyy hyvin, näyttää m.m. vahvistavan se käsitys, että Ruotsi ja Suomi ovat demarsoineet Tanskan hyväksi. Olen kuullut useiden henkilöiden esittävän tällaisia tietoja täysin varmoina tosiasioina enkä puolestani ole tätä heidän uskoaan millään tavoin horjuttanut.

+ + +

Kuten puhelimitse olen Ministeriölle tiedoittanut, tapahtui kuninkaalle eilisaamuksella ratsastusmatkallaan onnettomuus. Hänen hevonsensa pillastui ja kuningas putosi maahan, satuttaen päänsä ja polvensa jalkakäytävän reunaan. Pelättiin hänen loukkaantuneen pahoin ja oltiin huolestuneita, erityisesti nykyistä poliitista tilannetta silmällä pitäen. Nytemmin on kuitenkin selvinnyt, että vammat eivät liene erikoisemmin vaarallisia.

+ + +

Lopuksi kerron pienen, nykyoloille tässä maassa kuvaavan tapauksen. Muutama päivä sitten pidettiin Kööpenhaminan kaupunginvaltuuston ensimmäinen kokous kesäloman jälkeen. Seuraavana aamuna oli lehdissä uutinen, että valtuuston puheenjohtaja, sosialidemokraatti Karmark Rønsted oli pyytänyt ja saanut vapautuksen toi-

mestaan. Syy tähän odottamattomaan eroon oli seuraava.

Herra Rønsted esitti istunnon alussa noin tunnin kestävästä selostuksesta niistä asioista, mitkä kesän kuluessa olivat valmistuneet valtuustolle esiteltäviksi. Ensiksi kertoi hän lähettäneensä kuninkaalle valtuuston puolesta onnittelevan kuinka syntymäpäivän johdosta. Siihen oli tullut lyhyt vastaus: parhaat kiitokseni, Christian Rex. Tämän luettuaan herra Rønsted lausui seuraavaan tapaan "Minä otaksun, ettei kukaan valtuuston jäsenellä ole mitään muistuttamista vastauslähkeen sanamuotoa vastaan". Nämä sanat, jotka ilmaisivat herra Rønstedin huumorintajua, säikäyttivät hänen puoluetoveriaan, sosialidemokraattisen ryhmän puheenjohtajaa, joka kutsui muiden puolueyhdistysten puheenjohtajat sivuhuoneeseen kokoukseen, jonne pääministeri Buhl puhelimitse kutsuttuna myös saapui. Kokouksessa päätettiin, herra Rønstedin vielä pitäessä ensimmäistä pitkää puhetta istuntosalissa, että hänen oli erottava valtuuston puheenjohtajan toimestaan, minkä hän vielä samana iltana ennen istunnon päättymistä tekikin.

Kööpenhaminassa, 20 päivänä lokakuuta 1942.

Paavo Rajala

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 63.

ASIA:

Köpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 016.

Ministeri Pajula.

11/11-42.

KÖÖPENHAMINA- SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 2503/486.

Kööpenhamina- SSA 11 P: NÄ MATIAS KUUTA 19 42.

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: ITTY nro.....

VIITTAUS D. U. M. / 19.....

NIKOLA ANNI
26 73 Sal 42
16/11-42
C3

Ulkoasiainministeriö- LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa N° 16, jonka nimikkeenä on "Tilanteen kehitystä Tanskassa".

Ministeri Paartajula

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Kööpenhamina-ssa 11 p:nä marras-kuuta 1942.

26 73 Sal 42

Asia: Tilanteen kehitystä

Tanskassa.

16/11-42

5 C3

Tanskan ja Saksan välillä useita viikkoja vallinnut kriisi näyttää vihdoinkin päättyneen. Jonkunlainen modus vivendi, jonka kumpikin puoli on hyväksynyt, on näinä päivinä saatu aikaan.

Saksan taholla suunniteltiin aluksi, sikäli kuin eräistä tosiasioista voidaan päätellä, melko pitkälle meneviä toimenpiteitä Tanskan itsehallintoa vastaan. Tarkempia tietoja suunnitelmista ei täällä ollut, mutta pidettiin mahdollisena joko sotilas-diktatuurin tai jonkunlaisen Qvisling-järjestelmän toimeenpanoa tässä maassa. Jännittynyt mieliala kohosi huippuunsa, kun Scavenius t.k. 1 p:nä kutsuttuna lensi Berliniin. Kokemushan on osoittanut, että pienten maiden ulkoministerien äkilliset matkat naapurivaltain pääkaupunkeihin ovat olleet alkusoittona tuleville myrskyille! Kun samoihin aikoihin tänne saapui Saksan uusi valtuutettu, huomattava puolueen jäsen ja S.S.-mies, tohtori Werner Best, odotettiin pelolla, mitä tuleman piti.

Pian selvisi, että Saksan vaatimukset eivät olleetkaan niin mahdottomia, kuin ainakin eräillä tahoilla oli pelätty. Tanskassa oli muodostettava uusi hallitus, johon Saksa saattoi paremmin luottaa kuin nykyiseen, ja sen ohessa oli hallitukselle

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja lähinnä sen oikeusministerille annettava eräitä sota-ajan aiheuttamia lisävaltuuksia. Vaatimukset eivät olleet täsmällisiä, jotenka oli aluksi vaikeata päätellä, aiheuttaisivatko ne ja kuinka suuren mullistuksen tämän maan sisäisessä elämässä. Tanskalaisille annettiin ainoastaan muutaman päivän aika, minkä kuluessa heidän vastauksensa tuli olla valmis.

Nyt alkoi yhtämittaisten kokousten aika. Hallitus, Rigsdag, eduskuntaryhmät, puolueiden väliset valtuuskunnat y.m. pitivät kokouksia aamusta alkaen myöhään yöhön. Saksa ehdotti, että Scavenius muodostaisi uuden hallituksen. Tanskan taholla ei tahdottu mitenkään tähän suostua. Scaveniusta pidetään liiallisena myöntyväisyysmiehenä eikä senvuoksi haluttu uskoa hänelle hallituksen päämiehen tärkeitä tehtäviä. Hän itse kieltäytyi aluksi osittain sillä perusteella, ettei hän mielestään ollut kompetentti johtamaan maan sisäpolitiikkaa, osittain senvuoksi, että hän tiesi olevansa impopulääri henkilö tässä maassa. Tanskalaiset ehdottivat tämän jälkeen pääministeriksi useita eri henkilöitä, joista mainittakoon valtiopankin pääjohtaja Bramsnas, Landbrugsraadetin esimies Hauch, Kööpenhaminan yliopiston rehtori Bülow ja departtementtipäällikkö Kofoed, mutta tohtori Best ei hyväksynyt näistä ainoatakaan. Näin ollen oli tanskalaisten pakko tyytyä Scaveniukseen, joka vihdoin suostuikin ryhtymään pääministeriksi, ehdolla että hän samalla säilyttäisi ulkoministerin salkkunsaa.

Huhut, jotka näinä levottomina päivinä liikkuiivat tunti tunnilta vaihtuen, tiesivät kertoa, että hallitukseen vaa-dittaisiin suuriakin muutoksia. Mainittiinpa, että varsinaisia poliitikkoja ei saisi olla enempää kuin neljä kappaletta, joista yksi kustakin suuresta puolueesta. Muiden hallituksen

jäsenten tulisi olla eri piirien ja järjestöjen edustajia, joiden kanssa saksalaiset katsoisivat voivansa olla yhteistoiminnassa. Minkä verran näissä huhuissa oli perää, en voi varmuudella sanoa, mutta joka tapauksessa näytti aluksi vaikealta päästä yhteisymmärrykseen. Konservatiivit asettuivat non possumus-kannalle ja heihin liittyivät venstre (maalaisten puolue) ja sosialidemokraatit. Radikaalit sitävastoin edustivat myöntyväisempää kantaa. Erityisen aktiivisesti kuuluu heidän puolestaan esiintyneen entinen ulkoministeri Munch. Kuten muistettaneen, ajoi hän aikoinaan puolueensa pääedustajana innokkaimmin Tanskan aseistariisumispolitiikkaa, käyttäen sotalaitoksesta vanhaa tanskalaista iskulausetta "mitä se hyödyttää". Tällä kertaa lienee hän esiintynyt samalla parollilla konservatiiveja vastaan, puoltaen energisesti neuvottelutaktiikan jatkamista. Munch sai aluksi puolelleen osan sosialidemokraatteja ja vihdoin muutkin puolueet, jyrkimpää konservatiiveja lukuunottamatta.

Tuloksena neuvotteluista oli, että saksalaiset tyytyivät ainoastaan kolmen jäsenen eroamiseen hallituksesta. Nämä kolme olivat pääministeri Buhl, finanssiministeri Alsing Andersen ja kirkollisministeri Fibiger, joista kaksi ensiksimainittua ovat sosialidemokraatteja ja Fibiger konservatiivi. Olen jo aikaisemmissa raporteissani kertonut, että saksalaiset ovat olleet tyytymättömiä Buhliin ja Andersenin, joten vaatimus heidän poistamisestaan hallituksesta ei ollut mikään yllätys. Fibigeriä vastaan sensijaan en muista mitään erikoista esitetyn, mutta kun Saksan taholta on ankarasti moitittu konservatiivista puoluetta siitä, ettei se ollut riittävän voimakkaasti sanoutunut irti Englantiin paenneesta entisestä johtajastaan Christmas Mølleristä, näyttää

Valtiovarainministeri Kallio

Sikäläinen J. J. J.

hieman siltä kuin vaatimus Fibigerin eroamisesta kohdistuisi enemmän puolueeseen kuin häneen henkilökohtaisesti.

Sittemmin halusivat tanskalaiset itse, että myöskin sisäministeri Kristensen eroaisi hallituksesta ja siten nousi eroavien jäsenten luku neljään. Sen ohessa päätettiin, että työ- ja sosialiministeriö jaettaisiin kahdeksi ministeriöksi, joista toinen tulisi olemaan työministeriö ja toinen sosialiministeriö, sekä kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö niinikään kahdeksi ministeriöksi, joista toinen kulkulaitosten ja toinen yleisten töiden ministeriö. Näin ollen ja kun Scaveniuksen piti saada sekä pää- että ulkoministerin salkut, oli siis muodostettavaan hallitukseen nimitettävä kaikkiaan viisi uutta jäsentä.

Valituiksi tulivat saksalaisten suostumuksella finanssiministeriön kansliapäällikkö Kofoed, josta tuli finanssiministeri, kirkollisministeriön kansliapäällikkö Holbøll, joka nimitettiin kirkollisministeriksi, oppikoulujen tarkastaja Højberg Christensen opetusministeri, kansanedustaja Elgaard kulkulaitosministeri ja ammattiyhdistysten liiton esimies Laurits Hansen sosialiministeri.

Uusia ministerejä pidetään parhaina mahdollisina nykyoloissa. Heistä on ainoastaan yksi parlamentaarikko, kun sitävastoin eronneet olivat kaikki eduskunnan jäseniä. Kolme heistä on virkamiehiä. Yleisvaikutelmana hallituksesta voidaan sanoa, että radikaalisen puolueen vaikutus siinä on vahvistunut ja samoin virkamiesaines.

Hallitus nimitettiin 9 p:nä marraskuuta ja on sen kokoonpano, eräiden vanhojen ministerien vaihdettua salkkuja, lopullisesti seuraava:

Pää- ja ulkoministeri Scavenius

Valtiovarainministeri Kofoed

Sisäministeri Jørgensen

Puolustusministeri Brorsen
Maatalousministeri Bording
Oikeusministeri Jacobsen
Kauppaministeri Hendriksen
Yleisten töiden ministeri Larsen
Kulkulaitosministeri Elgaard
Työministeri Kjarbøl
Sosialiministeri Hansen
Opetusministeri Højberg Christensen
Kirkollisministeri Holbøll.

Kuten alussa mainitsin, esitettiin saksalaiselta taholta, paitsi hallituksen uusimisvaatimusta, toinenkin vaatimus, se nim. että hallituksen oli saatava lisävaltuuksia. Oli vaikeata saada tietää, minkälalaisista valtuuksista oli kysymys. Vihdoin ilmeni, että ne koskisivat rauhan, järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämisestä maassa. Mutta kuinka laajoja valtuuksien tuli olla, sitä eivät saksalaiset liene lähemmin määritelleet. Huhut ovat kertoneet, että yksinpä juutalaiskysymyksen järjestämisen pitäisi sisältyä näihin valtuuksiin. Kaikki passilla asuvat sekä vuoden 1914 jälkeen Tanskan kansalaisuuden saaneet juutalaiset pitäisi muka karkoittaa maasta. Näissä ynnä muissa samanlaisissa huhuissa ei kuitenkaan liene perää, mutta jo se seikka, että tämälantapaisia huhuja liikkuu, osittaa kuinka epämääräinen kysymys lisävaltuuksista on.

Kaikesta huolimatta on tämäkin vaatimus tanskalaisten taholla periaatteessa hyväksytty. Hyväksymispäätöksen takana on hallitus ja eduskuntaryhmät. Lopullisesti päättää asiasta Rigsdag ja kuningas, minkä pitäisi tapahtua lähipäivinä. Esityksen lisä-

valtuuksista antanee Rigsdagille uusi hallitus ja silloin lopullisesti nähdään, mihin tällä toimenpiteellä pyritään.

Keskustelin nykytilanteesta eilen lähettiläs Barandonin kanssa Saksan lähetystöstä. Hän väitti, ettei Saksa ollut painostanut tanskalaisia, vaan olivat he vapaasti saaneet muodottaa hallituksensa, joka oli tavallisessa järjestyksessä nimitetty. Myöskään eivät ne lisävaltuudet, joita hallitus tulisi pyytämään Rigsdagilta, olleet liian laajoja tai muuten kohtuuttomia. Ministeri Barandon toivoi näin ollen, että yhteistoiminta uuden hallituksen kanssa tulisi sujumaan hankauksitta, varsinkin jos tilanne maassa pysyy rauhallisena.

Tiedusteluuni tuleeeko tohtori Best nimitettäväksi myöskin lähettilääksi, vastasi herra Barandon tarkoituksen olevan, että tri Best tulee toimimaan ainoastaan Saksan valtuutettuna (Bevollmächtigter des Deutschen Reiches). Saksalla ei näin ollen tule olemaan Tanskassa virallista lähetystöä, vaan valtuutetun virasto, jossa herra Barandon jatkaa edelleen toimintaansa valtuutetun apulaisena käyttäen hänelle myönnettyä lähettilään arvonimeä.

Millä tavoin Tanskan edustus Berlinissä järjestetään, ei herra Barandon sanonut tietävänsä, mutta arveli, että se tulisi edelleen toimimaan kuten tähän saakka. Tapahtuisiko siinä mahdollisesti henkilövaihdoksia, ei herra Barandon myöskään voinut sanoa.

Kööpenhaminassa, 11 päivänä marraskuuta 1942.

Baron Sjögren

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 83.

ASIA:

Kööpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Pajula.

14/12-42.

30 / 73 SalD. 1042

KÖÖPENHAMINA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ n:o 2817/531.

17/12-42	OSASTO	ASIA
5.	63.	

Kööpenhamina SSA 14 P:ÄNÄ joulukuuta 19 42.

VIITTAUS: N

P:ÄNÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS D. U. M. / 19

Ulkoasia ministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen tämän mukana Ministeriölle raporttinsa n:o 17, jonka nimikkeenä on "Hankaukset Tanskan ja Saksan välillä jatkuvat".

Ministeri *Pavlovskaja*

30/73 Sal D. 19 42

KÖÖPENHAMINA

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

12/12-42

K2 -

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Kööpenhamina ssa 14 p:nä joulukuuta 1942.

RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	83.	

Asia: Hankaukset Tanskan ja Saksan välillä jatkuvat.

Kun saksalaiset ja tanskalaiset viime marraskuun alussa pääsivät sopimukseen Tanskan uuden hallituksen muodostamisesta Scaveniuksen johdolla, ei kukaan uskonut, että hankaukset molempien maiden välillä sen kautta loppuisivat. Sopimus käsitettiin välirauhaksi ja toivottiin vain, että se kestäisi mahdollisimman kauan.

Palattuani Kööpenhaminaan lyhyeltä käynniltä kotimaassa olen voinut todeta, että täällä on jo taas palaneen käryä ilmassa. Keskusteluistani ministeri Barandonin ja Saksan uuden valtuutetun tohtori Bestin kanssa, johon nyt olen tutustunut, olen havainnut, että saksalaiset mielestään ovat korrektisti, lojuaalisti ja hellävaroen suhtautuneet tanskalaisiin sekä hallituskriisin aikana että sen jälkeen. Tämä käy ilmi myöskin eräästä tanskalais-saksalaisia suhteita koskevasta ranskankielisestä selostuksesta, jonka ministeri Barandon antoi minulle ja josta muutamia kappaleita tähän oheenliitetään. Tanskalaiset puolestaan ovat edelleen tyytymättömiä, moittivat Scaveniuksen hallitusta ja pitävät kaikkia saksalaisten vaatimuksia kohtuuttomina.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ehkä suurinta tyytymättömyyttä tanskalaisissa on viime aikoina herättänyt saksalaiselta taholta esitetty vaatimus, että Tanskan olisi luovutettava Saksalle suuri osa armeijansa aseista, ammuksista ja varusteista. Hallitus koetti vastustella ja tinkiä niin paljon kuin suinkin mahdollista. Pitkähköjen neuvottelujen jälkeen päästiin vihdoin sopimukseen, jonka mukaan Tanska sitoutui luovuttamaan 60.000 kivääriä, 1.000 konekivääriä, 30-35 miljoonaa patruunaa, vanhempimallisia sotilaspäälystakkeja y.m. Vaikka luovutettava määrä on melkoista pienempi, kuin mitä saksalaiset alun perin vaativat, syytetään hallitusta liiallisesta myöntävyydestä ja maan etujen laiminlyömisestä.

Edelleen on todettava, että tuhoat jatkuvat eri osissa maata. Räjähdyksiä on aiheutettu saksalaisten kuljetusaluksissa, eräs ammustarpeilla lastattu juna on suistettu raiteilta, muuan rautatelinliike, jossa valmistettiin saksalaisia sotilaspukuja, on poltettu, saksalaisten hyväksi työskentelevissä tehtaissa on suoritettu vahingontekoja, saksalaisia sotilaita on pahoinpidelty j.n.e. Burmeister & Wainin telakalla on näinä päivinä puhjennut lakko sen johdosta, että saksalaisia järjestysmiehiä on sijoitettu telakalle valvomaan töitä sabotaasirikosten estämiseksi. Telakalla on nim. viime aikoina suoritettu erinäisiä tuhotekoja, m.m. turmeltu eräs pitkä ja kallisarvoinen kaapeli, jonka uusimiseen on ollut pakko käyttää paljon aikaa.

Englantilaisista lentokoneista on tänne laskeutunut lukuisia tanskalaisia laskuvarjohyppääjiä, joita väestö on suojellut. He ovat lähettäneet salaisia tietoituksia Englantiin ja suorittaneet vahingontekoja. Osa heistä on saatu kiinni, muutamia on vangittu.

Erikoista suuttumusta väestön keskuudessa on herättänyt se, että saksalaiset ovat ostelleet täältä suuria määriä elintarpeita, m.m. sianlihaa, ja lähettäneet niitä Saksaan. Useista tärkeistä elintarpeista on tämän johdosta ilmennyt puutetta, minkä ohessa niiden hinnat ovat kallistuneet. Esimerkiksi sianliha on miltei kokonaan hävinnyt julkisesta kaupasta, ja saa sitä nykyisin ostaa vain tilapäisesti "tiskin alta".

Sanomalehtien kirjoitteluvapautta on entistä enemmän rajoitettu. Ulkoministeriön sanomalehtiosastosta annetaan jatkuvasti kieltöjä kirjoittaa määrättyistä aiheista, ohjaillaan millä tavoin, missä paikoin ja millaisilla otsikoilla luvallisia asioita saa julkaista j.n.e. Seurauksena näistä toimenpiteistä on, että lehdet alkavat olla jokseenkin värittömiä. Pääkirjoitukset käsittelevät enimmäkseen taloudellisia tai paikallisia kysymyksiä. Sotauutiset eivät sisällä juuri muuta kuin saksalaisia virallisia tiedoituksia tai niiden pohjalla laadittuja katsauksia. Näissä olosuhteissa luetaan miehestä mieheen levitettyjä salalehtiä suurella kiinnostuksella ja uskotaan kaikkia liioitteluja ja vääristelyjä, mitä ne sisältävät. Kun nämä lehdet sen ohessa yhä julkeammin kehottavat tuhotekoihin, kypsyy vähitellen kiihkomielisimmissä yksilöissä mieliala otolliseksi tällaisten tekojen suorittamiseen.

Kaikesta edelläkerrotusta huolimatta on sanottava, että elämä tässä maassa kulkee sittenkin rauhallisemmin ja säännöllisemmin kuin useimmissa muissa Euroopan maissa. Ansio siitä kuuluu suureksi osaksi Tanskan hallitukselle ja viranomaisille, jotka paremmin kuin suuri yleisö ymmärtävät nykytilanteen Tanskalle asettamat vaatimukset. Myöskin on puolueettoman tarkkailijan to-

dettava, että Saksan viranomaiset ovat varsin pitkämielisiä eivätkä anna tanskalaisten taholta esiintyvien lukuisten neulanpistosten ärsyttää itseään raskaammalla kädellä puuttumaan Tanskan sisäiseen elämään. Välirauha jatkuu näin ollen edelleen, mutta voi milloin tahansa päättyä uuteen kriisiin tai katastroofiin.

Kööpenhaminassa, 14 pnä joulukuuta 1942.

Ministeri

Panttaja

Quelques renseignements concernant
les relations germano - danoises.

Depuis le rappel du Ministre von Renthe-Fink des bruits les plus exagérés ont été répandus sur les relations entre l'Allemagne et le Danemark, bruits qui étaient nourris notamment par la radio-diffusion anglaise. Ainsi on parlait d'une dictature militaire allemande, de la création imminente d'un Protectorat et d'exigences très sévères que le Gouvernement Allemand aurait adressées au Gouvernement Danois (organisation d'un régime national-socialiste, formation d'une armée de 60 000 hommes pour le front oriental etc.). De tous ces bruits aucun ne s'est prouvé comme vrai, tout au contraire. La situation peut être brièvement résumée comme suit:

Le nouveau Plénipotentiaire du Reich, le docteur Best, arrivé à Copenhague le 5 Novembre, est, comme son prédécesseur, le suprême représentant de l'Allemagne au Danemark. D'autre part, les fonctions du Chef des troupes allemandes au Danemark n'ont pas changé. Il en résulte qu'il n'y a point question d'une dictature militaire. En outre, tous les bruits sur l'établissement imminent d'un régime de force et violence au Danemark sont dépourvus de tout fondement. Le nouveau Plénipotentiaire, il est vrai, n'a pas été accrédité comme Ministre et Chef d'une Mission diplomatique. Mais la souveraineté du Royaume de Danemark est respectée de la même manière comme jusqu'à présent, et la constitution de l'Etat n'est pas atteinte. La formation d'un nouveau Gouvernement avait été devenue nécessaire, parce que le Mi

nistère Buhl fut responsable pour tous les événements qui avaient conduit à la crise éclatée entre les deux pays. Mais le nouveau Gouvernement fut établi d'une manière absolument légale suivant la proposition des Partis politiques du Parlement, et lorsqu'on regarde la liste des Ministres, on n'est aucunement amené à croire, que ce Ministère fût octroyé de la part de l'Allemagne. En effet, personne n'a jamais appris d'exigences inacceptables qui seraient dirigées au nouveau Gouvernement, et on peut affirmer avec certitude que la création d'une armée danoise pour le front oriental ne fut jamais prise en considération. Sont combattants dans l'armée allemande exclusivement de telles personnes danoises qui y sont présentées volontairement pour le combat contre le Bolchévisme.

Le 16 novembre, à l'occasion d'une invitation de la part de M. de Scavenius, Ministre d'Etat et des Affaires Etrangères, le docteur Best a fait, au Château de Christiansborg, la connaissance des nouveaux Ministres. Des discours prononcés à cette occasion on peut relever ce qui suit: M. de Scavenius a exprimé au nouveau Plénipotentiaire ses remerciements de la juste compréhension que celui-ci avait démontrée pour la situation du Danemark ainsi que de l'appui, que le docteur Best, depuis le début de son office, avait prêté aux intérêts danois. Le docteur Best, de sa part, fit appel aux Danois dont le bon sens et la raison sobre ne pourraient se soustraire à la nécessité d'une collaboration avec le Reich, collaboration qui est prescrite à ce pays non par l'arbitraire humain mais par la fatalité de l'histoire et de la géographie. Il conclut avec l'expression

de l'espérance que le "mariage de raison", existante entre les deux pays, se développerait un jour en vrai "mariage de sympathie".

Ces quelques dates et faits pourraient suffire pour démontrer, quelle est la phase nouvelle qui a pris son début avec l'arrivée du nouveau Plénipotentiaire.

Copenhague, le 20 Novembre 1942.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 63.

ASIA:

Köpenhaminassa olevan lähetystön raportti n:o 18.

Ministeri Pajula.

16/12-42.

KÖÖPENHAMINA-SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

KIRJELMÄ nro 2836/536.

Kööpenhamina-SSA 16 P:ÄNÄ joulukuuta 1942.

VIITTAUS: N

P:ÄNÄ KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS D. U. M. / 19

No 31/73. SalD. 1942		
19/12-42	No -	Liite -
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	83.	

Ulkoasiainministeriö-LLE

ASIA: Raportti.

Kööpenhaminan lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle raporttinsa nro 18, jonka nimikkeenä on "Professori Chievitzin vangitseminen."

Ministeri *Parrtájula*

KÖÖPENHAMINA.

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

No 31/73 Sal. 19 42

19/12-42 No -

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Kööpenhamina. ssa 16 p:nä joulukuuta 1942.5.

RYHMÄ

OSASTO

ASIA

83.

Asia: Professori Chievitzin

vangitseminen.

Kuluvan joulukuun 9 p:nä vangittiin kotonaan Kööpenhaminassa tunnettu kirurgi ja Suomen ystävä, professori Ole Chievitz. Tieto vangitsemisesta levisi kulovalkean tavoin ympäri kaupunkia ja herätti laajoissa piireissä mitä suurinta hämmästystä.

Ehnsinnäkin siitä syystä, että Chievitz on tiedemies, joka ei milloinkaan ole ottanut osaa aktiiviseen politiikkaan. Vaikkakin hänet tiedettiin englantilaismieliseksi, ei kukaan ollut tullut ajatelleeksi, että hän erikoisemmin kuin muut olisi joutunut saksalaisten epäsuosioon. Toiseksi oli Chievitz tunnettu suuresta Suomi-harrastuksestaan. Hän oli ollut tanskalaisen ambulanssin ylilääkärinä sekä vapaussodassamme että 1939-40 vuoden talvisodassa kuin myös jonkun aikaa nykyisessä sodassamme, minkä ohessa hän on pitänyt lukuisia esitelmiä maastamme ja muutenkin osallistunut toimintaan maamme hyväksi. Oli vaikeata käsittää, että saksalaiset nykyoloissa katsoivat sopivaksi käydä käsiksi tällaiseen mieheen!

Kun pari päivää myöhemmin julkaistiin kommuniquea hänen vangitsemisestaan - laatuaan tällä harvinainen tapaus, sillä vangitsemisista ei nykyisin juuri tietoja anneta - oli hämmästys sitäkin suurempi, sillä sen mukaan professoria, joka kuuluu kon-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

servatiiviseen puolueeseen, syytettiin yhteydenpidosta kommunistien johtajan, kansanedustaja Aksel Larsenin kanssa saksalaisten miehitysjoukkojen vastustamisen tarkoituksessa sekä tuhotekoihin yllyttävien salalehtien rahoittamisesta. Kommunismia vastaan taistelevan Suomen harras ystävä salaisessa yhteistoiminnassa kommunistien kanssa!

Siihen nähden, että tämä vangitsemistapaus on omiaan herättämään surullisia mieltelmiä sekä kotimaassa että täkäläisissä suomalaisissa piireissä ja kun se lisäksi salaman välähdyksen tavoin valaisee täkäläisiä oloja ja mielialoja, katson olevan syytä sitä raportin muodossa lähemmin kommentoida.

Aluksi mainitsen, että Aksel Larsen noin vuosi sitten, kun maa kommunistien alla alkoi polttaa, hävisi asunnostaan ja on siitä saakka piileskellyt Kööpenhaminassa johtaen ystävineen kommunistien maanalaista toimintaa. M.m. lienee hän salaisen radiolennättimen avulla antanut tietoja Moskovaan, toimittanut eräitä salalehtiä, järjestänyt tuhotekoja j.n.e. Hän on aikoinaan oleskellut kolme vuotta Moskovassa ja siellä saanut perusteellisen bolshevikki-vallankumousmiehen kouluutuksen, jotenka hän siis oli erinomainen johtaja täkäläisille kommunisteille. Muutamia viikkoja sitten sai poliisi hänet vangituksi, minkä jälkeen hän on istunut tutkimusvankeudessa. Bolshevikkien moraalin mukaisesti hän ensimmäiseksi työkseen ilmiantoi ne porvarilliset henkilöt, joiden kanssa hän oli ollut yhteydessä tai joiden saksalaisvastaisesta toiminnasta hän jotain tiesi. Nämä henkilöthän eivät enää voineet olla hänelle miksikään hyödyksi!

Vangittujen joukossa ja todennäköisesti Larsenin ilmiantamia on paitsi Chievitziä kirjastonhoitaja Døssing, tohtori Neukirch, ylioikeuden asianajajat Prytz ja Petersen, tilanomistaja

Jarl, professorin rouva Fog y.m., kaikkiaan nelisenkymmentä henkilöä. Viimeksimainitun mies, neurologian professori Mogens Fog välttyi vangitsemiselta ja piileskelee nyt.

Kuten aikaisemmissa raporteissani olen selostanut, vihataan tässä maassa saksalaisia. Viha on nykyisen miehityksen aikana kehittynyt suorastaan fanaattiseksi ja kohdistuu se etupäässä kansallissosialisteihin. Englantia sitävastoin ihannoidaan. Uskotaan ja toivotaan Englannin ja sen liittolaisten voittoon, jonka kautta Tanska jälleen saisi entisen vapautensa ja kansanvalta täällä tulisi turvatuksi. Kun hallitus noudattaa Saksaan nähden myöntyväistä ja sovittelevaa politiikkaa, vihataan sitäkin silmittömästi ja vaikka eduskuntapiirien enemmistö, jolla on vastuu maan politiikasta, kannattaa hallitusta, katsotaan laajoissa kansalaispiireissä isänmaalliseksi menettelyksi sekä sanoin että teoin osoittaa saksalaisvastaista mielialaa.

Erityisesti on oikeisto useissa kysymyksissä hyvinkin tiukan vastarinnan kannalla, radikaalien ja sosialidemokraattien sen sijaan kannattaessa sovittelevia menettelytapoja. Tämä hieman outo ilmiö - oikeistohan yleensä harrastaa varovaista politiikkaa - selitetään täällä johtuvaksi siitä, että radikaalit ja sosiaalidemokraatit, jotka aikoinaan ajoivat Tanskan aseistariisumispolitiikkaa, nyt koettavat kaikin tavoin estää Tanskaa johtumasta samanlaiseen sekasortoon, kuin missä esim. Norja tätä nykyä on, välttääkseen tämän kautta kritiikkiä siitä, että heidän politiikkansa olisi ollut virheellinen ja maalle tuhoksi.

Olipa tämän seikan kanssa miten tahansa, joka tapauksessa voidaan jo siitä tosiasiasta, että professori Chievitz kuuluu oikeistoon, vetää se johtopäätös, että hän on vastarin-

nan kannattaja. Kun hän sen ohessa on energinen toiminnan mies, jota m.m. osoittaa hänen osallistumisensa meidän sotiimme, on ymmärrettävää, että hän nykyoloissa on voinut joutua mukaan saksalaisvastaiseen aktiiviseen politiikkaan. Vaikeampi ymmärtää on se seikka, että hän on ryhtynyt yhteisiin puuhiin kommunistien kanssa, mutta selitys voidaan sillekin löytää.

On usein toistunut ilmiö, että mitä erilaisimmat ainekset saattavat liittyä yhteistoimintaan, kun on kysymyksessä yhteinen vihollinen. Esim. vallankumousliikettä Venäjän tsaarivaltaa vastaan kannattivat ja edistivät kaikin tavoin muut silloisen Venäjän puolueet, paitsi äärimmäinen oikeisto, nim. kadettipuolue, lokakuulaiset, sosialivallankumoukselliset, menshevikit, bolshevikit y.m. sekä näiden lisäksi suomalaiset, puolalaiset, kaukaasialaiset ynnä muut keisarivallan alaiset sorretut kansat. Kaikilla näillä oli tuskin muuta yhteistä keskenään kuin viha tsaarivaltaa vastaan ja niiden yhteistoiminta loppui, kun tämä vihattu valta oli kukistettu.

Professori Chievitzin ja muiden oikeistolaisten yhteydenpitoa kommunistien kanssa voidaan verrata meidän omaan yhteistoimintaamme bolchevikkien, menshevikkien ynnä muiden kanssa. Kummastusta herättää kuitenkin se, ettei Chievitz näy käsittävän, mitä vaaraa kommunismi merkitsee koko Euroopalle ja myöskin Tanskalle, vaikka on niin pitkät ajat oleskellut Suomessa. Se ettemme me aikoinamme ymmärtäneet bolshevismin oikeata luonetta, on käsitettävissä, mutta luulisi, että tanskalaisten silmät jo olisivat auenneet kaiken sen jälkeen, mitä on tapahtunut.

Valitettavasti niin ei kuitenkaan näy olevan asianlaista. Suuri yleisö täällä kuten Englannissa ja Amerikassa uskoo,

että bolshevismi, joka alkujaan tosin on ollut radikaalinen ja epämiellyttävä ajatussuunta, nyttemmin on muuttunut melko säyseäksi ja sovinnolliseksi. Englannin ja Amerikan johdolla bolshevistinen Venäjä tulee sodan jälkeen olemaan hyödyllinen ja rauhallinen Euroopan valtioiden jäsen, niin uskotaan.

Tosin on täällä niitäkin, jotka kaikesta huolimatta epäilevät bolshevikkien hyvää tahtoa ja pelkäävät heidän yrittävän sodan jälkeenkkin levittää vallankumouksellisia aatteitaan muihin maihin. Mutta nämäkin piirit ovat vakuuttuneita siitä, ettei bolshevismi pääse tunkeutumaan ainakaan tänne Tanskaan. He uskovat, että Saksa on siinä määrin kuriin ja järjestykseen tottunut maa, että vaikka Hitler siellä kukistuisikin ja sota menetettäisiin, jonkunlainen sotilasdiktatuuri ylläpitäisi siellä säännölliset olot. Ja jos jotain epäjärjestyksiä Saksassa syntyisikin, niin Englanti ja Amerikka kyllä pelastaisivat Tanskan sekasortoon joutumasta.

Tähän olen tanskalaisille huomauttanut, että he unohtavat yhden asian, minkä historia on monta kertaa osoittanut m. m. Venäjällä maailmansodan jälkeen, sen nim. että jos valtiojärjestys vallankumouksen kautta kukistuu, silloin tavallisesti menään yhdestä äärimmäisyydestä toiseen. Jos siis kansallissosialismi Saksassa sortuu menetetyin sodan johdosta, on suuret mahdollisuudet olemassa, että Saksa vajoaa kommunismin. Mikäli näin kävisi, olisi siitä epäilemättä seurauksena, että saksalainen sotaväki miehitetyissä maissa ja m.m. Tanskassa heti ryhtyisi yhteistoimintaan asianomaisten maiden kommunistien kanssa vallankumouksen aikaansaamiseksi näissäkin maissa. Meillä suomalaisilla - niin olen huomauttanut - on tässä suhteessa ikäviä kokemuksia. Kun suuri osa Eurooppaa nykyisin on Saksan joukkojen mie-

hittämä, olisi siitä seurauksena, että samalla kertaa, kun kommunistinen vallankumous ehkä puhkeaa Saksassa, puhkeaisi se myös suurimmassa osassa Eurooppaa, mikä taas merkitsisi länsimaisen sivistyksen tuhoa, kuten Tasavallan Presidentti itsenäisyyspäivänä radiopuheessaan lausui.

Näin pitkälle eivät useimmat tanskalaiset kuitenkaan ajattele eivätkä haluakaan ajatella. Heidän oma vastakohtansa Saksan kanssa on siinä määrin etualalla, että kaikki muu jää toisarvoiseksi tai unohtuu. Näin luulen käyneen myös Chievit- zille, mikä kuitenkin ei merkitse sitä, että hän olisi menettänyt suuren Suomi-sympatiansa. Päinvastoin on hän varmaan edelleenkin mitä parhain maamme ystävä, jota todistaa sekin, että hän pari päivää ennen vangitsemistaan tuli itsenäisyyden päivän vastaanotolleni meitä onnittelemaan.

Tanskalaisia mielialoja kuvaa erinomaisesti ylempänä mainitsemani Mogens Fog kirjeessään, jonka hän piilopaikastaan on lähettänyt ystävilleen. Olen saanut kopion tuosta kirjeestä ja jäljennän siitä tähän muutamia otteita:

"Chievitz er ikke Kommunist, men han har indset, at Fronten mod Nazismen maa være en Enhedsfront, en Samling af Kræfter, der siger "Fremforalt ikke dette". Er først den nazistiske Fare nedkampet, saa kan vi andre frit drøfte de Former, hvorunder Landet skal styres i Fremtiden.

Jeg tror paa det antinazistiske Oplysningsarbejde og de anti-nazistiske Handlingers Betydning. Vi skaber Usikkerhed hos Besættelsesmyndighederne og danner Modvægt mod den aandelige Forgiftning. Mange kalder dette "Draaben i Havet", men Havet be-

staar af Draaber, i en Bevægelse som vor er intet smaat, hvert Halmstraa vi lægger Nazisterne i Vejen, har sin Betydning.

Med det Formaal at bevare en vis materiel Præferencstilling har vore Regeringer ofret alle vore tidligere Retsgoder. Hvis vort Folk ikke aabent viser, at det ikke billiger Regeringens Handlemaade, maa de allierede Magter anse os for Fjendeland. Hører De ikke den stigende Kølighed, naar Danmark nævnes i den engelske Radio - eller ikke nævnes.

Vi skal derfor sætte os til Modværge saa lange, det lader sig gøre. Hvis vi faar en tysk Lydregering som den norske, vil Folket blive svejset ubrydeligt sammen, Landets Administration vil desorganiseres; det vil betyde nedsat Hjælp for Hitlers Krig. "Kun en Draabe i Havet" siger nogle, ja, men meget tyder paa, at vi er nær Bagerets Rand.

Ingen af de fangslede fortryder, hvad de har gjort, men maaske, at de ikke fik Lejlighed til at gøre mere. Tag Varsel af vor Skæbne. Tro ikke, at Passivitet og Eftergivenhed gavner vor Fremtid, tro ikke, at vi kan undgaa det nazistiske Voldsherredømmes Rædsler ved Føjelighed. Der er kun een Vej, den primitive, at sætte sig til Modværge.

Jeg tror ikke, nogen der kender mig, vil betegne mig som Fanatiker. Særlig politisk interesseret, endsige aktiv, har jeg aldrig været; de Maal jeg har sat mig i Tilværelsen, ligger paa andre Omraader af mere fredelig Art. Men naar selve Grundlaget for min aandelige Existens trues, naar andre kæmper for mine Idealer, saa kan jeg ikke være passiv Tilskuer. Vi har ikke søgt Heltepositur, men blot villet være Soldater i en Hær, der gør Front mod Kulturens Fjender. Jeg forstaar, at

andre maa se anderledes paa disse Spørgsmaal end jeg, men jeg haaber, at flere og flere vil slutte op om de Mænd, der endnu kan og tør gøre Arbejdet."

Kööpenhamnissa, 16 päivänä joulukuuta 1942.

Pearstajula